

በንጉሠ ነገሥቱ መንግሥትና በላቲንና ቱቶናውያን ነገዶች ዘንድ የክርስትና መስፋፋት 590-800 ዓ.ም.

ምዕራፍ 17.

የክርስትና ሽንፈቶችና - መስፋፋት፤

የመካከለኛው ዘመን ብዙውን ጊዜ ምንም ለውጥ እንደልተከሰተበት የታሪክ ወቅት፤ ተደርጎ ይቆጠራል። ይሁን እንጂ በዚህ ዘመን የሰው እንቅስቃሴ ጥቂት ቢሆንም የተደረገውን የሕዝቦች እንቅስቃሴ ወስደን ብንመለከት እንኳን፤ የሮም መንግሥት በወደቀበት ጊዜ ከታየውም በእጅጉ የሚበልጥ የነገዶችን ፍልሰትና ስደት በአውሮፓ ታሪክ ውስጥ እንደተፈጸመ እንረዳለን። ከ375 ዓ.ም. በኋላ የሞንጎል ኸን ? የሮሐንስ ነገዶችና የጀርመኖቹ ጎዝስና ቱቶናውያን ከሰሜን ምሥራቅ ወደ ሮም መንግሥት ግዛት ያደረጉትን እንቅስቃሴ ከዚህ ቀደም ሲል ተመልክተናል። ከ590 ዓ.ም. በኋላ ግን ክርስትናን የገጠመው የሕዝብ እንቅስቃሴ በዓይነቱና በብርታቱ የተለየና አዲስ ነበር። በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመንና ከዚያ በኋላ ባሉት ክፍለ ዘመናት በምሥራቅ የነበረችዋ ቤተ ክርስቲያን ከእስልምና የሚደርስባትን ፈተና መቋቋም ነበረባት። እስልምና አብዛኛውን የምሥራቅ ግዛት ቢያሸንፍም በ718 ዓ.ም. በንጉሠ ነገሥት ሌዎ 3ኛ ድል ተመታ። እስልምና በ732 ዓ.ም. በቱርስ ጦርነት ተሸንፎ እስከሚመለስበት ጊዜ ድረስ ምዕራባ ቤተ ክርስቲያንም እጅግ አስግቷት ነበር። እንደዚሁም ከ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በኋላ እንደገና በእስካንዲኒያ ፒኒንሱላ (ባሕረሰላጤ) እንደገና የተቀሰቀሰው የቪንኪንጎች እንቅስቃሴም የምዕራብ ቤተ ክርስቲያንን (ስጋት ላይ ጥሏት) ? ተፈታትኗት ነበር። ጥቂት ቆይቶም ስላሾች፤ ማሊያሮችና ሞንጎሎች በምሥራቅ በኩል ላላችው ቤተ ክርስቲያን አደገኛ ሁኔታ ፈጠሩ።

እነዚህ አዲስ እየተሰደዱ የሚመጡት ሕዝቦች ከፈጠሩበት ጫና በተጨማሪ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በቀድሞው የሮም መንግሥት ውስጥ ይገኙ ለነበሩት የቱቶናውያን ነገዶች ወንጌልን የማድረስ ኃላፊነት ነበረባት። እንደዚሁም በስፔይን፤ በሰሜን አፍሪካና በኢጣሊያ የሰፈሩትን የኦርቶዳክስ እምነት ተከታዮች ወደ ትክክለኛው ክርስትና መመለስ ተጨማሪ ኃላፊነት ነበረባት። አረማውያንና ኦርቶዳውያን መናፍቅት ወደ ክርስትና መማረክና በተለይም ከክርስትና ጋር ውድድር ጀምሮ የነበረውን የእስልምና ሃይማኖት የመቋቋም ተግባር እጅግ ከባድ ነበረና ቤተ ክርስቲያን ለእድገቷ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ሊያበረክትላት የሚችለውን የተማሪ የሰው ኃይሏን፤ ጊዜዋንና ሀብቷን ለዚህ ዓላማ መሥዋዕት ማድረግ ነበረባት። ከ590-800 ዓ.ም. ባለው ጊዜ የምዕራባ ቤተ ክርስቲያን በሰሜንና በደቡብ አውሮፓ ከፍተኛ ፍሬ ብታገኝም ቅሉ፤ በተቃራኒው እድገቱ ተገትቶ የነበረው የምሥራቅ የክርስትና ክፍል ግን አንዳንድ ጊዜ የቀስጥንጥንያን ግንብ በሮች እስከማንኳኳት የደረሰውን የእስልምና እንቅስቃሴ ለመግታት ከመታገል ሌላ ለክርስትና መስፋፋት ያበረከተው አስተዋጽኦ አልነበረውም።

በዚህ ክፍለ ዘመን የሚሰየናውያን ሥራ እንደ አንድ የሙያ መስክ (ፕሮፌሽናል) ይቆጠር ነበር። ከዚያም መነኩሴዎችን በቡድን በመከፋፈል ወንጌልን ለመስበክ የቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ ባለ ሥልጣን በነበረው ፓፕ ወደሚመደቡበት አገር ይላኩ ነበር።

የእስልምና መነሣትና ያደረሰው ተጽዕኖ ፤

እስላሞች፤ አዲሱ ሃይማኖታቸው ባሳደረባቸው ኃይል በመገፋፋት፤ ለዝርፊያና ለብዝበዛ ባለው ሰፊ ዕድል በመማረክና ሕዝቦችን ወደ እስልምና ለመለወጥ በነበራቸው ቅናት በቆራጥነት በመነሣሣታቸው በአጭር ጊዜ ውስጥ ከዓረቢያ ወደ ሰሜን አፍሪካ፤ እስያና እንደዚሁም በእስፔይን በኩል ወደ አውሮፓ ለመስፋፋት ችለው ነበር። በአንድ መሪ የተመሠረተው ይህ የእስልምና ሃይማኖት በአንድ አምላክ ከሚያምኑት ሦስት ታላላቅ የዓለም ሃይማኖቶች ውስጥ የመጨረሻው ሲሆን እንደተቀሩት ሁለቱ ሃይማኖቶች ሁሉ ዓለም አቀፋዊ ስለመሆኑ በበኩሉም ያውጅ ነበር። እስላሞች በሰሜን አፍሪካ የነበረችውን ቤተ ክርስቲያን ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ከማጥፋታቸውም በተቀረው የአፍሪካ ክፍል የሚገኙትን ሌሎች ቤተ ክርስቲያኖች አዳከሙ። በመጨረሻም በ1453 ዓ.ም. የሮም መንግሥትን ምሥራቃዊ ክፍል በቁጥጥራቸው ስር ለመዋል በቁ።

እስልምና የተወለደው በዓረብ ባሕረገብ መሬት ሲሆን፤ ከሰሜን ድንበሩ በስተቀር ከሌላው የዓለም ክፍል በአሸዋ በተሸፈነ ምድረ በዳና በባሕር ተለይቶ የተከበበ አገር ነው። አካባቢው ለኑሮ የማይመች ስለሆነ ሰው ከድንጋይና ከአሸዋ እንዲታገል ለሕልውናው ደግሞ ከሚያቃጥል ሀሩር ጋር እንዲጋፈጥ ግድ ነበር። ሰው ከተፈጥሮ ጋር ያለአቅሙ ሲታገል መቼም ቢሆን ከእርሱ ከሚበልጥ አንድ ኃይል እርዳታ ወደመሻት ማዘንበሉ የማይቀር ነው።

እስልምና በተስፋፋበት ጊዜ ሴማውያን የቤድውን ነገዶች ከግመሎቻቸው፤ ከበግ፤ ከፍየልና ከቀንድ ከከብት መንጎቻቸው ጋር በበረሃ መካከል ውኃ ወደሚገኙባቸው ስፍራዎች ይንከራተቱ ነበር። ከዚህ በተረፈ አንዳንድ የሚያስፈልጓቸው ነገሮች ቢኖሩ ከመካና ከመዲና ከተማ ሰዎች ጋር መጠነኛ የንግድ ልውውጥ ያደርጉ ነበር። በመካከተማ በሚገኘው ካባ ውስጥ

ያለውን ጥቁር ድንጋይ ለማምለክ በየዓመቱ የውጊያ ማቆሚያ ስምምነት ከሚደረግባቸው ጊዜያት በስተቀር በነገድ ተከፍሎ የሚደረግ ጦርነት በአገሩ የተለመደ ነበር።

ከ570-632 ዓ.ም. የኖረው መሐመድ፣ ከነዚህ ነገዶች መካከል የአንዱ ዝርያ ሲሆን ሥራውም ግመል ነጂነት ነበር። በዚህም የሥራ መስኩ ከአጎቱ ጋር ወደ ሶርያና ፍልስጥኤም በተጓዘበት አንድ ወቅት ከክርስትናና ከይሁዲነት እምነት ጋት ተዋወቀ። ቀጥሎም ከድጃ የተባለች አንድ ሃብታም ባሏ የሞተባት ሴት አግብቶ ባገኘው ሀብት እንደልብ መኖር ስለቻለ ለሃይማኖት ምርምርና ጥናት የሚያውለው በቂ ጊዜ አገኘ። በ610 ዓ.ም. ስለ አንድ አምላክ የማስተማር መለኮታዊ ጥሪ እንደደረሰው ስለተሰማው ማስተማር ከጀመረ በኋላ በሦስት ዓመት ውስጥ አብዛኛዎቹ ከቅርብ ቤተሰቦቹ የሆኑ 12 ተከታዮችን አገኘ። የጣኦት አምልኮን በሚያወግዘው ትምህርቱ ጠንካራ ተቃውሞ ስለገጠመው በ622 ዓ.ም. ከመካ ወደ መዲና መስደድ ግድ ሆነበት። ይህ የተሰደደበት ዓመት የእስላሞች ቀን መቁጠሪያ የመጀመሪያ ዓመት በመሆን ህጃራ የሚል መጠሪያ ተሰጠው። በ630 ዓ.ም. እንቅስቃሴው በጣም በማደጉ መሐመድ መካን ለመያዝ ቻለ። ምንም እንኳን መሐመድ ከሁለት ዓመት በኋላ ቢሞትም ተከታዮቹ የዓረቢያ ባሕረ ገብን አልፈው ለመስፋፋት ተዘጋጅተው ነበር።

ይህ አዲሱና በኃይል በመደገፍ ተስፋፊ የሆነው እምነት ከ632-732 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ከፍተኛ ድልን አገኘ። በ640 ዓ.ም. ሶርያን አሸነፈ። የኡመር መስጊድም በኢየሩሳሌም በ638 ዓ.ም. ተገነባ። በሚቀጥሉት 10 ዓመታት ውስጥ ግብፅ ስትሸነፍ በ650 ዓ.ም. ፋርስ ጭምር በእስላሞች ቁጥጥር ስር ወደቀች። ይህ ገና በተወለደች ጨረቃ ቅርፅ ወደ ምዕራብና ምሥራቅ መስፋፋት የቀጠለው እስልምና ሁኔታ ክርስትናን በመክበብ፣ ለማፈንና ለማጥፋት የሚፈታተን ነበር። የጨረቃን ቅርፅ በመከተል በስተምሥራቅ አቅጣጫ የሚደረግ መስፋፋት በ718 ዓ.ም. የሥራቁ ግዛት ንጉሠ ነገሥት በነበረው በሌዮ አይሶሪያን የጉብዝና መከላከል ሊገታ ቻለ። እንደዚሁም በጨረቃው ቅርፅ ምዕራባዊ አቅጣጫ የተደረገው የእስላሞች የመስፋፋት ዘመቻ በ732 ዓ.ም. በቻርልስ ማርቱል ወታደሮች በቱርስ ጦርነት ተደመሰሰ። የእስልምና እምነት ተከታዮች በወረሯቸው ሕዝቦች ላይ እርምጃ ከመውሰዳቸው በፊት፣ በፈቃደኝነት እስልምናን መቀበልን፣ አለበለዚያም ከባድ ግብር መክፈልን ወይም በእምቢተኝነት በሰይፍ መገደልን ያስመርጧቸው ስለነበረ ብዙዎቹ የእስልምናን እምነት ወደመከተሉ ያደሉ ነበር። ቀረጥ ለመክፈል ፈቃደኛ እስከነበሩም በቀድሞው ሃይማኖታቸው ለግሮና ይፈቅዱላቸውና ሁልጊዜ አይቃወሟቸውም ነበር። የእስልምና ወረራ በ750 ዓ.ም. በማቆሙ፣ በግሪክ ባህል በመማረካቸውና ይህንን መሠረት በማድረግ የራሳቸው ዓረባዊ የሆነ ድንቅ ሥልጣኔ በባግዳድ ከተማ ማስፋፋት ጀመሩ። የዚህም ሥልጣኔ ከፍተኛ የእድገት ደረጃ የተደረሰው ከ786-809 ዓ.ም. የእስላሞች ምሥራቃዊ ክፍል ገዢ በነበረው አሮን አልራሺድ ዘመን ነበር።

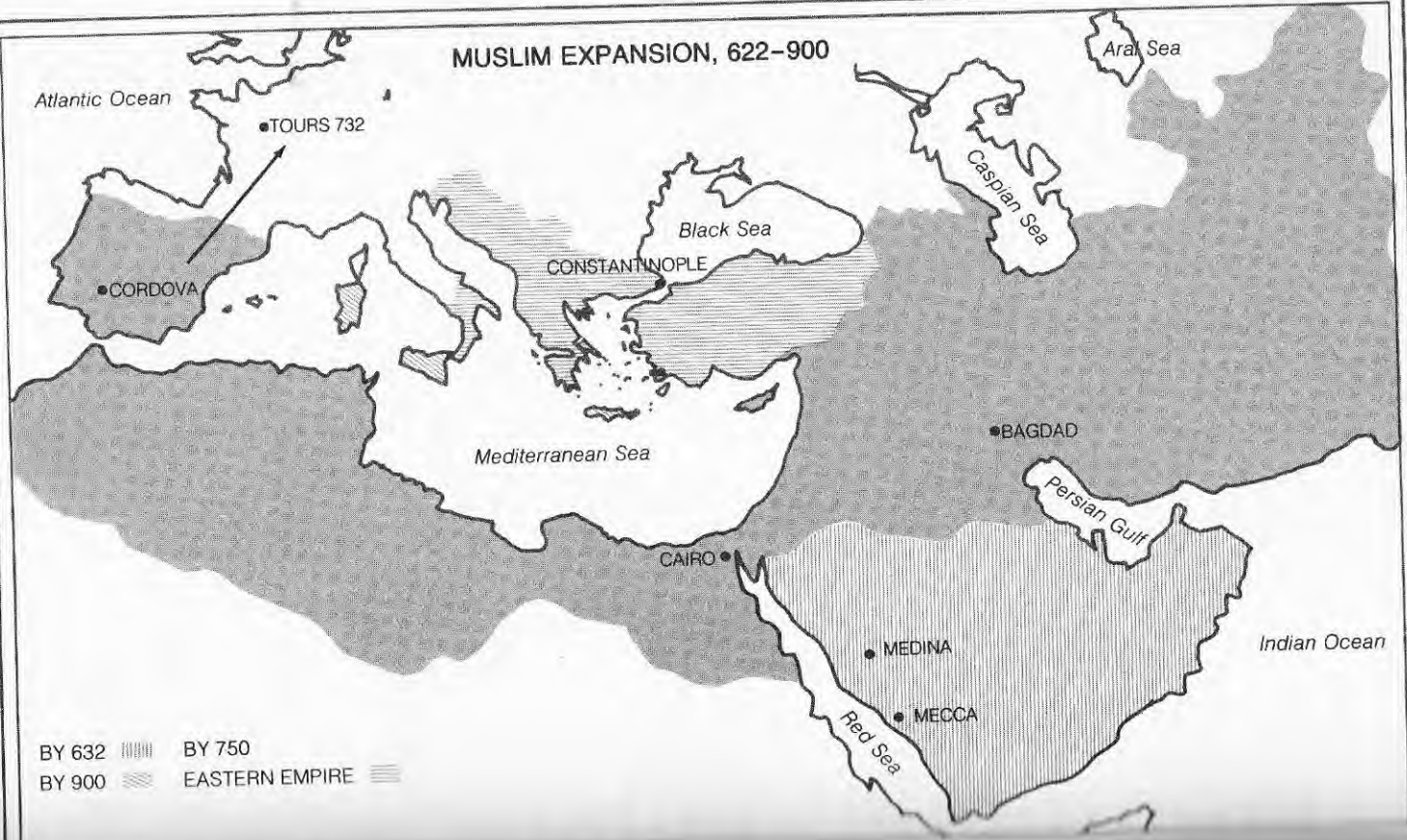
የእስልምና ሃይማኖት ምንጭ ቁርዓን ነው። ብዛቱ የአዲስ ኪዳን 2/3ኛ እጅ የሆነው ይህ ሥራ 114 ምዕራፎች አሉት። የመጽሐፉ ረጅሙ ምዕራፍ የሚገኘው በመጀመሪያው ክፍል ሲሆን ምዕራፎቹ ደረጃ በደረጃ እየቀነሱ ይሄዱና የመጨረሻው ምዕራፍ ሦስት ስንኞች ? ብቻ ያሉት ይሆናል። ይዘቱ እጅግ ተደጋጋሚና አቀራረቡም የግብር ይውጣ ? ነው።

የእስልምና ዋና እምነት አላህ በሚለው አንድ አምላክ ማመን ነው። አላህ ፈቃዱን በ25 ነቢያት በኩል የገለጠ ሲሆን፣ ከእነዚህም የመጽሐፍ ቅዱስ ባሕሪያት የሆኑት አብርሃም፣ ሙሴና ክርስቶስ ይገኙበታል። የመጨረሻውና ታላቁ ነቢይ ግን መሐመድ ነው። እስላሞች የክርስቶስን አምላክነትና የመስቀል ሞቱን ይክዳሉ። ይህ ሃይማኖት ሰው ለአላህ ፈቃድ ያለምንም ጥያቄ መገዛት አለበት የሚል ሲሆን፣ ማናቸውም የሚደርስ ነገር ሁሉ የተወሰነና የማይቀር ነው በማለት ያምናል። ከፍርድ በኋላ ሰዎች ደስ በሚያሰኘው በገነት፣ ወይም አስጨናቂና እጅግ አስከፊ በሆነው በገሃም ይገባሉ በማለትም ያምናል። ጥሩ የእስልምና ተከታይ ፊቱን ወደመካ በማዞር በቀን አምስት ጊዜ ሲጸልይ፣ የእምነት መግለጫውንም በየቀኑ መድገም አለበት። መያምና ምፅዋት መስጠት እጅግ አስፈላጊ ሲሆን፣ የተቀደሱ ናቸው የሚባሉላቸው እስላሞች፣ በሕይወት ዘመናቸው ቢያንስ አንድ ጊዜ ወደ መካ ለስግደት የተጓዙ መሆን ይኖርባቸዋል።

እስልምና ለምዕራብ አውሮፓ ባህላዊና ሃይማኖታዊ ጉዳይ በቀላሉ የማይገመት አስተዋጽኦ ያደረገ ነው። የአርስጣጣሊስ የግሪክ ፍልስፍና ከራሱ ምርምሮች ጋር በማዋሃድ ዓረብ በሆነችው እስፔይን በኩል ወደ ምዕራብ አውሮፓ ያስገባና ያስተላለፈ እስልምና ነው። የመካከለኛው ዘመን ምሁራን የግሪክን ሳይንሳዊ አስተሳሰብ ከክርስትና የሥነ መለኮት ትምህርት ጋር በአርስጣጣሊስ ዲዳክቲቭ (ከአጠቃላይ ሕግ ተነሥቶ በተናጥል ጉዳዮች ላይ ከትክክለኛ ውሳኔ የመድረስ ችሎታ) ዘዴ በመጠቀም ለማዛመድ መኩራ አድርገዋል። ይህንን የአርስጣጣሊስ የሥነ አመክዮ (ሎጂክ) ዘዴ ለማወቅ የቻሉት የስፔይን ተወላጅ የሆነው አቪሮስ ከተረጎመው የአርስጣጣሊስ መጽሐፍ ነበር። የዚህ የአስተሳሰብ ዘዴ ተፅእኖ በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአውሮፓ ውስጥ እጅግ ከመስፋፋቱ የተነሣ ሃስኪንስ “የ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የሥልጣኔ ዳግም ልደት ወይም ራካንስ” ሲል ሊሰይመው በቅቷል።

የምሥራቅና የምዕራብ አብያተ ክርስቲያን በእስልምና መስፋፋት ከብዙ ግዛቶች ከመባረራቸውም የምእመናኖቻቸውም ቁጥር በእጅጉ ቀንሶ ነበር። ይሁን እንጂ የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያን የገጠማቸው ሻንፈት ከምዕራቡ ጋር ሲነጻጸር

MUSLIM EXPANSION, 622-900

በአያሌው የተባባሰ ነበር። በሰሜን አፍሪካ የነበረቻቸው ጠንካራ ቤተ ክርስቲያን ተደመሰሰች። ግብፅና የተቀደሰችዋን ምድር ጭምር አጡ። የእስልምና ሠራዊት የቀስጥጥንያን ከተማ ሙሉ ለሙሉ እንዳያጠፋት በመከላከል የምሥራቃ ቤተ ክርስቲያን ያደረገችው ሙከራ በመጠኑም ቢሆን የተሻለ ነበረ። ይህም ቢሆን ቅሉ፥ ክርስትናን በምዕራቡ ዓለም ለማስፋፋት ለሚካሄደው የሚስዮናዊነት ተግባር፥ ከእንግዲህ ማዕከሉ ሰሜን ምዕራብ አውሮፓ ሆነ። ከነዚህም ችግሮች ሌላ የምሥራቃ ቤተ ክርስቲያን መቋቋም የነበረባት በእምነት ሥርዓቷ ላይ የተቃጣባትን ዘመቻ ነበረ። ይኸውም በተቀረፁ ምስሎችና ስእሎች በቤተ ክርስቲያን ውስጥ መጠቀም የመቻል አለመቻሉ ታላቅ ፈተና ገጥሟት ነበር። ይህ የቅርቦችና የምስሎች ውዝግብ ‘አይኮኖካላስቲክ ኮንትሮቨርሲ’ በመባል የሚታወቅ ሲሆን፥ በከፊልም ቢሆን መንስኤው እስላሞች ክርስቲያኖችን በቤተ ክርስቲያናቸው የተቀረፁ ምስሎችና ስእሎችን በመስቀል ለጣኦታት ይሰግዳሉ የሚል ክስ በማቅረባቸው ነበር።

ይህም ሁሉ ሆኖ የምሥራቃ ቤተ ክርስቲያን ደካማ አቋም የሮሙ ጳጳስ በነበረው ጥንካሬ በመካካስ ሚዛናዊ ለመሆን በቅቷል። በፋክክር ዓይን ይተያዩ የነበሩት የእስክንድርያና የአንዶኪያ አብያተ ክርስቲያን ፓትርያርኮች አሁን በእስልምና ቁጥጥር ስር በመሆናቸው ስለ ቤተ ክርስቲያን ሁኔታ በሰፊው ሊናገሩ ከማይችሉበት ደረጃ ደረሱ። የሮማው ፓፕ ግን በዚህ አጋጣሚ በመጠቀም ሥልጣኑን ለማጠናከር አልቦዘነም ነበር። እርግጥ የተቀደሰችውን ምድር መልሶ ለመያዝ በጽጵስና በመስቀል ጦርነት አራማጆች (ክሩሴድ) የተደረጉትን ጥረቶች እስልምና ተጠናክሮ በመመከቱ ሙሉ በሙሉ ሊሳኩ አልቻሉም። እንደዚሁም፥ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ሚሲዮናዊያን በእስላሞች መካከል ወንጌል ለማዳረስ የሚያደርጉት ማንኛውም ዓይነት ሙከራ ጠንካራ ታቃውሞ ይገጥመው ጀመር።

II. በምዕራቡ ክፍል የሚስዮናውያን እንቅስቃሴ፤

ሀ. በብሪቲሽ ደሴቶች፤

ከ590-800 ዓ.ም. በነበረው ጊዜ በሰሜን አውሮፓ በባህል ማዕከልነቷ ደምቃ የምትታየው ብቸኛዋ ቤተ ክርስቲያን በፓትሪክ የተመሠረተችው የአይሪሽ ቤተ ክርስቲያን ነበረች። ይህችውም ቤተ ክርስቲያን ነበረች ኮሎምባስን ወደ ስዊዘርላንድ ኮሎምባን ደግሞ ወደ ስኮትላንድ በሚሲዮናዊነት ለመላክ ችላ የነበረችው። በአውሮፓ አህጉር ማይምነት በነገሠበት በዚያን ዘመን፥ የአይሪሽ መነኮሳት ግን ቅዱሳት መጻሕፍትን በመጠበቅ፥ በመቅዳት፥ እጅግ ማራኪ በሆኑ ስእላዊ መግለጫዎች በማብራራት ሥራ ተጠምደው ነበር። የአይሪሽ ቤተ ክርስቲያን የሮምን የበላይ ተቆጣጣሪነት እስከ 8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሳትቀበል እራሷን ችላ የቆየች ናት። ይሁን እንጂ ቫይኪንጎች በ8ኛውና በ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በፈጸሙባት ወረራ በጣም ከመዳከሟ የተነሣ በ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እጅግ ኋላ ቀሮ ሆነች። ይህ ከመሆኑ በፊት ግን ለአውሮፓ ወንጌልን በማዳረስና በምሁራዊ ሥራዎቿ የሚወዳደራት አልነበረም።

ከዚህም በተጨማሪ የአይሪሽ ቤተ ክርስቲያን በተዘዋዋሪም መንገድ ቢሆን በሰሜን እንግሊዝ ወንጌልን በማድረስ ሥራ ተሳታፊ ነበረች ለማለት ይቻላል። ምክንያቱም አይዳን የወንጌልን መልእክት ይዞ በእንግሊዝ ሰሜናዊ ምሥራቅ በሚገኘው የኖርተምብሪያ የባሕር ዳርቻ ለማስተማር የቻለው በአዮና ደሴት ከምትገኘዋ የኮሎምባ ገዳም በመነሣት በመሆኑ ነው። እንደዚሁም አዝዎልድ የተባለው የአንግሎ ሳክሶን መሪ በግዞት ምክንያት ከአይሪሽና ስኮትሽ ክርስቲያኖች ጋር ጥቂት ጊዜ ቆይቶ ስለነበረ የነዚህ የሴልቲክ ክርስቲያኖች ሕይወት የቱን ያህል ማራኪ ስለመሆኑ ተገንዝቦ ነበር። ከዚህ ቀደም ሲል በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የሮም የጦር ኃይል ከእንግሊዝ ከወጣና ሀገሪቱም በአንግሎሳክሶኖች ከተወረረች በሁዋላ፥የቀድሞዎቹ ነዋሪዎች የነበሩት የሴልት ክርስቲያኖች ላይ ስደት ደርሶባቸው ነበር። በዚህም የተነሣ አረማውያኑ አንግሎ ሳክሶኖች የሚመሩትን አሳዛኝ ሕይወት የተረዳው አዝዎልድ ከተሰደዱት የሴልት ክርስቲያን መካከል ሚሲዮናውያን እንዲላክለት ለስኮትላንዲ ቤተ ክርስቲያን ጥያቄ አቅርቧል።

በመሆኑም አይዳን በ635 ዓ.ም. ወደ ኖርተምብሪያ በመሄድ “የተቀደሰችዋ ደሴት” በመባል በምትታወቀው በሊንድስፋርን ዋና መሥሪያ ቤቱና ገዳም መሠረተ። ? ከዚህም ገዳም የሰበካ ማዕከል (የወንጌል ማዕከል) የተመሠረተበት በመነሣት ከአዝዎልድ ሕዝቦች መካከል በእግር በሚጓዝበት ወቅት እንደ አስተርጓሚው በመሆን አዝዎልድ ከፍተኛ ትብብር ሲያደርግለት ቆይቷል። አይዳን በኖርተምብሪያ ያለችው ቤተ ክርስቲያን ብቃት ያላቸው መሪዎች እንድታገኝ ለትምህርት በቂ ትኩረት በመስጠቱ እርሱ በሞተበት በ651 ዓ.ም. የሴልቲክ ክርስትና በሰሜን እንግሊዝ በሚገባ ተስፋፋቶ ነበር።

የሴልት ሚሲዮናዊያን እንቅስቃሴ በሰሜን እንግሊዝ ከመጀመሩ ከተወሰኑ ዓመታት በፊት የሮም ቤተ ክርስቲያን በበኩሏ በደቡብ በሰፈሩት አንግሎ ሳክሶኖች መካከል የሚስዮናዊነት እንቅስቃሴ ጀምራ ነበር። ቀደም ሲል እንደተመለከትነው ጎርጎርዮስ በሮም የሚገኘው የቅዱስ እንድርያስ ገዳም ተቀዳሚ ሰው የነበረውን አውግስጢኖስና ተከታዮቹ መነኮሳትን ወደ ደቡብ እንግሊዝ በመሄድ አንግሎ ሳክሶናውያንን ለክርስትና እምነት እንዲግርኩ አዟቸው ነበር። በ597 ዓ.ም. በፀደይ ወራት አውግስጢኖስና የመነኮሳቱ ቡድን በኬንት የባሕር ዳርቻ በምትገኘው በታኔት ደሴት አረፉ። የኬንት ንጉሥ ሚስት የነበረችውና ከጎል ዝርያ የምትወለደው በርታ ባል ከማግባትዋ በፊት ባሏን ሚሲዮናዊያንን እንዲደግፍ ተጽዕኖ አሳድራበት

ነበር። ምንም እንኳን ንጉሡ ኤትልበርት አውግስጢኖስን እንደ አስማተኛ በመቁጠር ቢፈራውም፤ በሁለቱ መካከል በግልጽ ሚዳ ላይ ውይይት ከተደረገ በኋላ፤ ለአውግስጢኖስ ወንጌልን ለመስበክ ሙሉ ፈቃድ ሰጠው። ንጉሡም ወዲያውኑ አምኖ ተጠመቀ። ከሕዝቡም መካከል በቁጥር እጅግ ብዙ የሆኑ ወደ ክርስትና በመምጣት የንጉሡን ፈላግ ተከተሉ።

የክርስትና መስፋፋት፤ እስከ 1054 ዓ.ም. - የጳውሎስ ጉዞዎች - የፓትሪያርኮች ክልሎች - የቤተ ክርስቲያን ጉባኤዎች- ኒቅያ - የክርስትና መስፋፋት እስከ 1000 ዓ.ም. እስከ 313 እስከ 590 እስከ 800 እስከ 1054 * እስክንድርያ፤ ኢየሩሳሌም፤ አንጾኪያ፤ ቁስጥንጥንያ፤ ሮም ብዙም ሳይቆይ በሴልቲክ ክርስቲያኖች ወደ ክርስትና መጥተው የነበሩት የሰሜኑ ክፍል ነዋሪዎችና በሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ስር በነበሩት የደቡብ ሕዝቦች መካከል ግንኙነት ተፈጠረ። እነዚህ ሁለት የክርስቲያን ክፍሎች በብዙ መልክ ይለያዩ ነበር። የሴልቲክ ክርስቲያኖች የሮማውን ፓፕ ሥልጣን አልተቀበሉም ነበር። እንደዚሁም እንደሮም ቤተ ክርስቲያን የፋሲካን በዓል በየዓመቱ በሚከበርበት የሳምንቱ ዕለት አያከብሩም ነበር። በተለይ የሴልቲክ መነኮሳት ማግባት ሲችሉ የሮም መነኮሳት ግን አይፈቀድላቸውም ነበር። ከዚህም ሌላ የሴልቲክ መነኮሳት የተለየ አይነት የፀጉር አቆራረጥ ነበራቸው። እነዚህ ልዩነቶች በሁለት ዓይነት የክርስትና ዘርፎች የውድድር መንፈስ በመፍጠራቸው አብዛኛዎቹን የእንግሊዝ አንግሎ ሳክሶኖች በግዛቱ ስር ያሳተባበረው ንጉሡ አስዊይ በ663 ዓ.ም. በህዊትቢ ከተማ ስብሰባ በመጥራት ሕዝቡ መከተል ያለበትን የክርስትና ዓይነት ለማስወሰን ሞከረ። እንደ ታሪክ ጸሐፊው ቢድ አባባል ንጉሡ ወደ መንግሥተ ሰማያት የሚያስገባ ቁልፍ አለኝ የሚለውን የሮም ክርስትና መረጠ። ከዚያም የእንግሊዝን ክርስቲያኖች በሮም ጥላ ስር ለማደራጀትና በእንግሊክኗ ቤተ ክርስቲያን እስካሁን እንደሚሠራበት የአጥቢያ ሰበካ ጉባኤና ኃላፊ ጳጳሳትን ለመሾም፤ ቴዎድሮስ የተባለው መነኮሴ በ668 ዓ.ም. ከሮም ወደ እንግሊዝ ተልኮ መጣ።

ቴዎድሮስ ትምህርት ቤቶችን በከፍተኛ ደረጃ ማስፋፋት ስለጀመረ የእንግሊዝ ክርስቲያን ምሁራን በአጭር ጊዜ ውስጥ ዝናን ከማትረፋቸውም የጀሮውና የዮርክ ትምህርት ቤቶችም በጣም የታወቁ ለመሆን በቁ። ከ781 ዓ.ም. በኋላ ንጉሡ ነገሥት ቫርለማኝ በግዛቱ ውስጥ የትምህርት አመራር ቅርፅ ለማስያዝ የሚረዳው ሰው በፈለገ ጊዜ፤ ትክክለኛው ሰው ሆኖ ያገኘው የዮርክ ትምህርት ቤት መምህር የነበረውን አልኩዊን ነበር። አብዛኛውን ዕድሜውን በጀሮው ያሳለፈ ሌላው ጎበዝና ታዋቂው ምሁር የታሪኩ ሰው ቢድ ነበር። በ731 ዓ.ም. ከቤተ ክርስቲያን እይታ አንጻር የጻፈው “ኤክሊያስቲካል የእንግሊዝ ታሪክ”፤ ከዚህ ክፍለ ጊዜ በፊት ስለነበረው የእንግሊዝ ሕዝብ ታሪክና ሕይወት ስለሚያወሳ እጅግ ጠቃሚ መረጃ መነሻ ነው።

በእንግሊዝ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን ወደ አውሮፓ አህጉር ሚስዮናውያንን በመላክና ቱቶናውያን ዘመዶቻቸውን ወደ ሮም ቤተ ክርስቲያን እምነት በማስገባት መሣሪያ ሆነዋል። እንግሊዝ ለሮም ቤተ ክርስቲያን የነበራት ታማኝነት፤ እስከ ዘመነ ተሐድሶ (ሪፎርሜሽን) ድረስ የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ድጋፍ እንደ አውሮፓውያኑ ፍራንኮች ከሮማው ጽጵስና አልተለየም ነበር።

የእንግሊዝ ደሴቶች በወንጌል የተደረሱባቸውን ሁለት መንገዶች የሚያሳይ ሰንጠረዥ እንደዚህ ዓይነቱ ፈጣን ወረራ ሳቢያ ሕዝቡ በብዛት ወደ ክርስትና እምነት እንዲመጣ በመደረጉና አጠቃላይ ነገዶችና ሕዝቦች እውነተኛ የእምነት ልምምድ ሳይኖራቸው እንደሚጠመቁ መፈቀዱ የኋላ ኋላ ችግር አስከተለ። ይህ የማያቋርጥ የሚስዮናዊነት ሥራ (ጥረት) የሚጠይቅ ነበር። ተደጋግሞ እንደታየው አንድ በሕዝቡ ዘንድ ከፍተኛ ተጽእኖ የሚያሳድር መሪ ክርስትናን ሲቀበል ሕዝቡም የእርሱን አርአያ በመከተል በብዛት ወደ ክርስትና ስለሚለወጡ፤ እውነተኛ የደኅንነት ልምምድ መለማመዳቸውን ማረጋገጥና መከታተል ስለሚያስፈልግ ይህን ሁኔታ ማጋጠሙ ሳይጠቀስ የሚታለፍ ጉዳይ አይደለም።

ሆነ። በኢጣሊያና በእስፔይን የፓፑን ሥልጣን ለመፈታተን የተነሡ ኃይሎች እየደበዘዙ ሄዱ። ቁርሎስና ወንድሙ መቶዲየስ በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን የነበሩት ሞሬቪያን ስላቪስቶች በመካከለኛው ዓክልበት መቶ ክፍለ ዘመነ አካባቢ ወደ ሮም ክርስትና እንዲለወጡ አደረጉ። ቁርሎስ የፊደልና የጽሑፍ ቅርጽ ካዘጋጀ በኋላ መጽሐፍ ቅዱስን ወደ ስላቪክ ቋንቋ ተረጎመ። የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያን አብዛኛው ኃይል የባከነው እስላሞች የቁስጥንጥንያን ከተማ እንዳይወሩ በመከላከል ነበር። ከዚህ በኋላ ሞሬቪያኖች በጽጵስና ሥልጣን ስር ሆኑ።

ሐ. ረባዳዎቹ (ሎው) አገሮች

ዊሊብሮድ (658-739 ዓ.ም.) የሆላንድና የቤልጂግ አካባቢዎች ለሮማው ፓፕ በ690 ገደማ ታማኝ እንዲሆኑ አደረገ።

መ. ኢጣሊያ

ከ568-675 ዓ.ም. ባለው ጊዜ የአርዮሳውያን ክርስትና የተቀበሉ ሎምባርዶች ደቡብ ጣሊያንን በመቆጣጠር የሮሙን ፓፕ ሥልጣን በገዛ ምድሩ ላይ ለመቃወም ሞከሩ። ቀዳማዊ ኅርኅርዮስ የሮም ፓፕ በመሆኑ ባገለገለበት ዘመን፤ ሁለት ተከታታይ የሎምባርድ ነገሥታት ሚስት በሆነችው የባቫሪያኗ ልዕልት ቱዳሊንዳ ዘንድ ባለው ተደማጩጭነት በመጠቀም፤ ሊፈጠር የሚችለውን የሃይማኖት ግጭት በዘዴ ለማስቀረት ችሎ ነበር። በ610 ዓ.ም. አካባቢ የአይሪሽ መነኩሴ የሆነው የኮሎምባኒስ ጉብኝት በርካታ ሎምባርዶችን ከአርያን እምነታቸው ለማላቀቅ አስችሏቸዋል። በ675 ዓ.ም. የሎምባርድ ገዢዎችና አብዛኛውም ሕዝባቸው የሮምን ጥንታዊ እምነት ተቀበሉ።

ሠ. እስፔይን

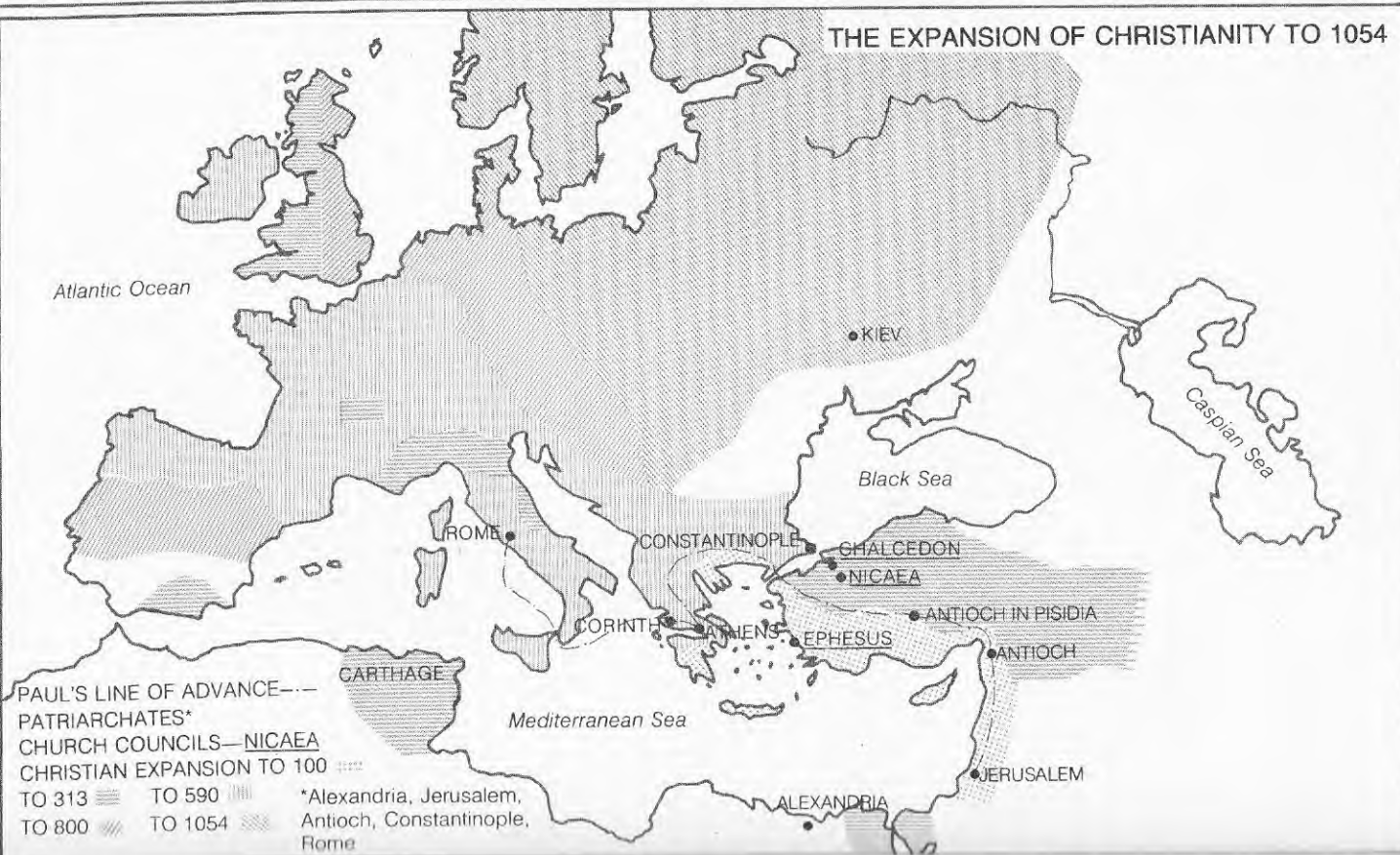
በእስፔይን የነበሩት አርዮሳውያን ቪዚጋቶችም በበኩላቸው ለሮሚ ቤተ ክርስቲያን ተፈታታኝ ኃይሎች ሆነው ቀርበው ነበር። በ589 ዓ.ም. በተካሄደው የቶሌዶ 3ኛ ጉባኤ ፊካርድ (ከ586-601 ዓ.ም. የእስፔይን መሪ የነበረው) የአርዮሳዊ እምነቱን ክዶ ወደ ሮም ክርስትና መመለሱን በግልጽ ተናዘዘ። ብዙም ሳይቆይ አብዛኛዎቹ ከፍተኛ ማዕረግ ያላቸው የእርሱ ሰዎችና አርዮሳውያን ጳጳሳት የእርሱን ፈለግ መከተላቸውን አስታወቁ። ይህ ድል ግን የተሟላ አልነበረም። ስለዚህ በአርዮሳውያንና በሮም ክርስቲያኖች (ኦርቶዶክሶች) መካከል የነበረው ልዩነትና መከፋፈል እስፔይንን በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ለተነሣው የእስልምና ወራሪ ኃይል ጥቃት አመቺ እንድትሆንና በቀላሉ እንድትሸነፍ አጋልጧታል።

በአጠቃላይ በ800 ዓ.ም. የሮሙ ፓፕ ሥልጣን በብሪቲሽ ደሴቶችና በአብዛኛው የአሁኒቱ ጀርመን የተጠናከረ

ለ. ጀርመን

ከ680-754 ዓ.ም. የኖረው ቦኒፌስ (ዊንፍሪድ) በምስራቅ ራይን የሚገኙትን ጀርመኖች ወንጌልን እንዲሰሙ አደረጋቸው። ይህንን ሲያደርግ ደግሞ ሕዝቡ ለሮማዊው ፓፕ ታማኝ መሆናቸውንም ጭምር እያረጋገጠ ነበር። ቦኒፌስ የንግድ ዕውቀት ቢኖረውም፤ ትምህርቱን በከፍተኛ ደረጃ ከተከታተለ በኋላ ክህነት በመቀበል፤ የተረፈ ሕይወቱን በሚሲዮናዊነት ለማሳለፍ ወሰነ። በ718 ዓ.ም. ወደ ሮም በመሄድ ወንጌልን በጀርመን አገር ለመስበክ ከፓፑ ፈቃድ ተቀበለ። ወደ ጀርመን ከተመለሰም በኋላ በኃይስማር መንደር፤ ሕዝቡ አምላካችን ነው የሚሉት ለቶር የሚሰግዱበትን የዋርካ ዛፍ ቆራርጦ በማስፈለጥ ጸሎት ቤት ሠራ። ወዲያውኑ ሄስ የተባለውን ግዛት ወደ ሮም ክርስትና እንዲገቡ ማረካቸው። ቀጥሎም ፊቱን ወደ ቱርጂካ በማዞር በዚያም ወንጌልን ቃል ዘራ። በ732 ዓ.ም. በፓፕ ኅርኅርዮስ 3ኛ የሊቀ ጳጳስና ማዕረግ ተሰጠው። በዚህ ክፍል ባካሄደው፤ ሴቶችን በሚሲዮናዊነት ተግባር በማስማራት የመጀመሪያ ነበር። የእርሱ ዘመድ የነበረችው ሊዮባ (ከ710-99 ገደማ) በሴቶች ገዳም ውስጥ በ748 ዓ.ም. ኃላፊነት ተሰጣት። እርሷና መነኩሴቶቹ ብዙ ጀርመኖች ማረኩ። ሊዮባ መጽሐፍ ቅዱስና ስለ ቤተ ክርስቲያን አባቶች ታሪክ እንዲሁም ቀኖና የተማረች ነበር። ቫርሊማኝ በመንግሥቱ ምሥራቃዊ ወሰን ላይ የሚገኙትን ሳክሶናውያን በጦር ኃይል አስገድዶ ወደ ክርስትና ያመጣቸው በዚያኑ ጊዜ ነበር።

THE EXPANSION OF CHRISTIANITY TO 1054

*Alexandria, Jerusalem,
Antioch, Constantinople,
Rome

በንጉሥ ነገሥቱ መንግሥት ግዛትና፡ በላቲን ቱቶናውያን ነገዶች ዘንድ የክርስትና መስፋፋት (590-800)

ምዕራፍ 18

የኢምፒራያሊዝም በምዕራቡ ክፍል ማንሰራራት)

ፓፓች ከ590 ዓ.ም. በኋላ ሥልጣናቸውን ለማጠናከር የሚወስዱት እርምጃ ሁሉ ከተፎካካሪ ኃይሎች ፈተና እንደገጠመው ነበር። ተቀማጭነታቸው በቁስጥንጥንያ ከተማ የነበረው ንጉሠ ነገሥታቱ ቤተ ክርስቲያን ከመንግሥት ሥልጣን በታች መሆን አለባት ብለው ያምኑ ስለነበር የሮምን ጳጳስ መብትና ንብረቶች ከመቦርቦርና ከመጋፋት ቦዝነው አያውቁም ነበር። በነዚህ ክፍለ ዘመናት የአርዮሳዊ ዓይነት የክርስትና ዘርፍ ይከተሉ የነበሩ ሎምባርዶች ከአንድ ጊዜ በላይ ወደ ሮም ከተማ በሮች በመድረስ ሊወሯት ሞክረዋል። በእንደዚህ ዓይነቶቹ የችግር ወቅቶች ነበር፤ የሮማው ፓፕ መንፈሳዊ ሥልጣኑንና በኢጣሊያን የነበረውን ንብረት ላለማስደፈር ሲል በጊዜው ኃይል የነበረ መንግሥት እርዳታ ለመፈለግ የተገደደው። በዚህ መልኩ፤ እጅግ ተስፋ የሚጣልባቸው ተባባሪዎች ሆነው የተገኙት የፍሪንኮች ነገሥታት ሲሆኑ፤ የሮም ፓፓች ከነርሱ ጋር ያደረጉት ስምምነት በመካከለኛው ዘመን ሃይማኖታዊና ፖለቲካዊ ጉዳዮች ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ለማሳደር የበቃ ነበር። በተለይም በ800 ዓ.በኋላ ፓፑ ባደረገው የፖለቲካ ስምምነት መሠረት በምዕራብ የሚገኘው አዲሱ ፖለቲካዊ መንግሥት የጥንቱን የሮም ንጉሠ ነገሥታዊ አገዛዝ ለመውረስ ቻለ። የዚህ አዲስ ኃይል መንግሥት ገዥዎች እንደቀድሞው ሮማውያን ሳይሆኑ ቱቶናውያን ከመሆናቸውም የጥንቱን የሮም መንግሥት ክብር እንደገና እንዲንሰራራ ያደረገው የካሮሊናውያን ገዥዎች መንግሥት ነበር።

I. የሚሮቪኒጅን ሥርወ መንግሥት፤

ከክርስቶስ ልደት በፊት በ1ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ የጎል ግዛት በቁጣር ድል መመታትና ከድንቁርና መላቀቅ ጠቀሜታው በግልጽ ታወቀ። የሮማው ፓፕ ፍራንኮችን እርዳታ የጠየቀበት ወቅት ነው። እነዚህ ፍራንኮች ወደ ፈረንሳይ የመጡት ከራይን ወንዝ በስተምሥራቅ ከሚገኘው ትውልድ ስፍራቸው ሲሆን፤ ጎልን ከወረሩ በኋላ የሮምን ሕዝብ ባህል ተቀብለው ነበር።

ከ466-511 ዓ.ም. የኖረው ክሎቪስ በፈጸማቸው ጦርነቶች ሁሉ ድል ካደረገ በኋላ ፍራንኮችን አንድ በማድረግ የአሁኗን ፈረንሳይ የተመሠረተ የመጀመሪያው መሪ ነበር። የቡርጋንዲያን ልዕልት ክሎትልዳን (ከ474-545 ዓ.ም.) በማግባቱም በጦርነት ካስፋፋው ግዛቶችና የቡርጋንዲያን ግዛቶች በቁጥጥሩ ስር ለማድረግ ቻለ። በእርሱ አመራር ስር ከራይን ወንዝ አካባቢ የፈለሱት የፍራንክ ነገዶች አንድ መሆን በዚህ አካባቢ ለተፈጠረው መረጋጋት ታላቅ አስተዋጽኦ አድርጓል። ክሎቪስ ክርስትናን የተቀበለው በከፊል በሚስቱ ተጽዕኖ ይሁን እንጂ፤ በከፊል ደግሞ በጦርነት ጊዜ ባገኘው መለኮታዊ ዕርዳታ ነበር። የርሱም በ496 ዓ.ም. ክርስትናን መቀበሉ ዘመኑን በምዕራብ አውሮፓ ታሪክ ውስጥ የማይረሳ ለመሆን አብቅቶታል። ይኸውም የርሱ አመራር አንድነት ያስገኘላቸው የፍራንክ ሕዝቦችና መሪዎቹ ከ1000 ዓመት በላይ ለሆነ ጊዜ የሮማ ጽጵስና ደጋፊ በመሆንና ዓለማዊ የሆነ ጠላት ለመቃወም ሲሉ ግዛቶቻቸውን እንደ ንብረት (ለሮም) እንዲሆኑ አደረጉ።

ብዙ ጊዜ በታሪክ እንደሚከሰተው፤ የክሎቪስ ልጆች የመንግሥቱን ጉዳዮች ለመቆጣጠር እንደአባታቸው ዓይነት ችሎታ አልነበራቸውም። ስለዚህ ይህንን ኃላፊነት የቤተ መንግሥቱ ከንቲባ ለሚባለው ከፍተኛ ባለሥልጣን አሳልፈው በመስጠት፤ እነርሱ ለቤተመንግሥት የተንደላቀቀ ሕይወት አደሱ። ይህ የቤተ መንግሥት ? ከንቲባዎች ለካሮሊናውያን ሥርወ መንግሥት መሠረት ሲሆን፤ ሥልጣኑም ከፍተኛ ደረጃ የደረሰው በቻርለማኝ የሥልጣን ዘመን ነው።

II. የካሮሊናውያን ገዢዎች ፤ የሃሪስተሉ ፔፒን የተከፋፈለውን የክሎቪስ ግዛት እንደገና አንድ ካደረጉት የቤተ መንግሥት ከንቲባዎች የመጀመሪያው ነበር። ከ687-714 ዓ.ም. ፔፒን ፍራንኮችን በመቆጣጠር በመፈራረስ ላይ የነበረውን የክሎቪስ የተወላጆች መንግሥት ለዝርያዎቹ ለማቆየት ችሎ ነበር። እንደዚሁም የቤተ መንግሥቱን የከንቲባነት ሹመት ከራሱ ተወላጆች እጅ እንዳይወጣ ያደረገውም ይኸው ፔፒን ነበር።

ከ688-741 ዓ.ም. አካባቢ የኖረውና ‘መዶሻው’ ቀጥቃጩ (ዘ ሀመረር) የሚል ቅፅል ስም የወጣለት ቻርልስ ማርቴል የፔፒን ሕጋዊ ያልሆነ ልጅ ቢሆንም ከ714 ዓ.ም. በኋላ የከንቲባነቱን ሥልጣን ለመያዝ ቻለ። እስፔይንን ያሸነፉት እስላሞች በዚህን ወቅት የምዕራብ አውሮፓ አገሮችን ሁሉ ለመውረር እየተፈታተኑ ስለነበር ቻርልስ ማርቴልን የመሰለ ኃይልኛ የጦር ሰው እጅግ ተፈላጊ ነበር። ቻርልስ የእስላሙን ሠራዊት በፓይቲየር አጠገብ በ732 ዓ.ም. በተደረገ የቱርክ ጦርነት ስላሸነፈ፤ ምዕራብ አውሮፓን ለክርስትና በማዳን ለሮሚ ቤተ ክርስቲያን የማይረሳ ባለውለታዋ ሆኗል። ከዚህም ሌላ ሚሲዮናዊው ቦኒፌስ ከራይን

ወንዝ ማዶ የሚገኙትን ነገዶች ወደ ክርስትና ለማምጣት በተነሣ ጊዜ የቻርልስ እርዳታ አልተለየውም ነበር። እርግጥ ቻርልስ ይህንን ያደረገበት አንዱም ምክንያት እነዚህ ነገዶች ክርስትናን እስከተቀበሉ ከራይን በስተምዕራብ በሚገኘው በርሱ ግዛት ላይ ችግር እንደማይፈጥሩ በማመኑም እንደነበረ ይነገራል።

ለቤተ መንግሥቱ ከንቲባነት ቻርልስን የተካው ሰው ልጁ ፔፒን ነበር። (714-768 ዓ.ም. አካባቢ) ይህ ሰው አጭሩ ፔፒን ወይም ታላቁ ፔፒን በመባል የታወቀ ሲሆን ከ714 ዓ.ም. ጀምሮ ወንድሙ ለቆ ወደ ገዳም እስከገባበት እስከ 747 ዓ.ም. ድረስ መንግሥቱን በጋራ መርተዋል። ፔፒን በ751 ዓ.ም. ንጉሥ በሚባለው መጠሪያ ከጠቀሙም የቤተ መንግሥቱንም ከንቲባነት ሥልጣን ያልለቀቀ እውነተኛው የመጀመሪያው ካሮሊናውያን ሥርወ መንግሥት መሪ ነበር። ሥልጣኑን ለማሳደግ ምክንያት የሆነው በወቅቱ አርዮሳውያን ሎምባርዶች ጣሊያንን ለመውረርና የፓፑን ሥልጣን ለመፈታትን በዝግጅት ላይ ስለነበሩ በጊዜው የሮማው ፓፕ ዘጋርያስ ባቀረበለት የእርዳታ ጥያቄ በመተባበሩ ነበር። ይህንንም ውለታውን ለመክፈል ፔፒን በቦኒፌስ እጅ የፍራንኮች ንጉሥ ሆኖ እንዲቀባ ፓፑ ፈቃደኛ ሆነ። ከሜሮቪን ዝርያዎች በመጨረሻ የነገሠው ቺልዴሪክ 3ኛው ዙፋኑን ለፔፒን ከለቀቀ በኋላ፣ ቀሪውን ዘመኑን በገዳም ለማሳለፍ ተገደደ። ፔፒን በ754ና በ756 ዓ.ም. በሎምባርዶች ላይ በመዝመት ፓፑን ለመርዳት የገባውን ቃል አከበረ። በ754 ዓ.ም. ከሮም እስከ ራቪና ያለውን የማዕከላዊ ጣሊያን ግዛት ለፓፕ እስጢፋኖስ 2ኛ ለመስጠት ቃል ገባ። ይህ ስጦታ የፔፒን ስጦታ በመባል የሚታወቅ ሲሆን ለሮም ሰዎች ዘንድ ልዩ የታሪክ ስፍራ የያዘ ነው። ይኸውም የሮም ከተማ ከክርስቶስ ልደት በፊት በ754 የተመሠረተችበት በሁሉም የታወቀ ጊዜ ነው። ይህ መሠረታዊ ይዞታ በፖፑ ኃላፊነት ከ756 ዓ.ም. ጀምሮ የጣሊያን ሕዝብ አንድ እስከሆነበት እስከ 1870 ዓ.ም. ድረስ ሳይቋረጥ ቀጥሎ ነበር። ፔፒን በዚህ ልግስናው የተነሣ በፓፕ እስጢፋኖስ እጅ ለሁለተኛ ጊዜ በ754 ዓ.ም. “የፍራንኮች ንጉሥና የሮማውያን ፓትሪሽን” “(ርእስ መሳፍንት)” ተብሎ በመቀባት ነገሠ። ንጉሥ ፔፒን ለፓፕ እስጢፋኖስ የገባለትን ቃል በ756 ዓ.ም. ፈጸመ።

በሌላም በኩል ለተወሰኑ መቶ ዓመታት ቆስጠንጢኖስ በሮሙ ጳጳስ አማካኝነት ስላገኘው ተአምራዊ ፈውስና ወደ ክርስትናም ስለመለወጡ የሚናገረው አፈ ታሪክ እየተስፋፋ ሄዶ ነበር። ለዚህም ባለውለታ የነበረው ቆስጠንጢኖስ ለጳጳሱ ልዩ መብትና የግዛት ክልል እንደሰጠም ይወራል። ይህ የቆስጠንጢኖስ ስጦታ በሚል ስያሜ የሚታወቀው አፈ ታሪክ በመካከለኛው ዘመን በሰፊው ተሠራጭቶ ነበር። ይሁን እንጂ ስጦታውን የሚያመለክተው ሰነድ የሮም ጳጳሳት በምድራዊም ሆነ በመንፈሳዊ ግዛት አለን የሚሉትን ሥልጣንና ንብረት የሚያጠናክር ነበር። ይህ በሥልጣን ለመደልደል የተደረገ ቅንጅት በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መካከል አካባቢ ላይ የተቀነባበረና ፔፒን ለፓፑ በጣሊያን የመሬት ስጦታ ባደረገበት ጊዜው ላይ ይተረክ የነበረ ሳይሆን አይቀርም።

በዚህ ሰነድ መግቢያ ላይ ቆስጠንጢኖስ ለሮሙ ጳጳስ ሲልቬስተርና ለሌሎችም ጳጳሳት ስላምታ ካቀረበ በኋላ ከላምፅ በሽታው እንዴት እንደተፈወሰና በሲልቬስተርም እጅ እንደተጠመቀ እንመለከታለን። ከዚያም ውለታውን ለመመለስ የሮም ቤተ ክርስቲያን ከሁሉም አብያተ ክርስቲያናት ተቀዳሚነት እንዳላትና የሮም ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ የቤተ ክርስቲያን የበላይ እንደሆነ ማወጃን፣ ለቤተ ክርስቲያኗ በመንግሥቱ ውስጥ የተለያዩ ርስቶች መስጠቱንና በተለይም የላቲን ቤተ መንግሥት ለሲልቬስተር እንዲሆን መፍቀዱን፣ በአለባበሱም ከሌሎች ጳጳሳት ሁሉ እንዲለይ መወሰኑን ከዘገባው እንደርሳለን። ቆስጠንጢኖስ ከሮም ወደ ቁስጥንጥንያ የተመለሰው በፖፑ ልዩ መብት ጣልቃ ላለመግባት ከወሰነ በኋላ ነው።

እነዚህ ሀተታዎች በዚህ መዝገብ ውስጥ ቢሰፍሩም በታሪክ አንጻር ግን ሲታዩ ትክክል አይደሉም። እንደዚህ ዓይነት መረጃ የያዘ አንዳችም የታሪክ መረጃ ማግኘት አይቻልም። በተጨማሪ ሎሬንዝ ቫላ በ1440 ዓ.ም. በጻፈውና የታሪክ ምርምር በተካሄደበት ጽሑፉ እንደተመለከተው፣ ይህ የስጦታ ሰነድ የተዘጋጀው ስጦታው ከተፈጸመበት በመቶ ዓመታት ዘግይቶ በመሆኑ ሐሰተኛ መሆኑን ያረጋግጣል። ይሁን እንጂ ሐሰተኛ ከሆኑ መዛግብት ሁሉ እንደዚህ ሰነድ በታሪክ ላይ ጠንካራ ተጽዕኖ አሳድረዋል ተብሎ የሚነገርላቸው እጅግ ጥቂቶች ብቻ ናቸው።

በፍራንኮች ላይ ቀጥሎ የነገሠው የአጭሩ ፔፒን ልጅ የሆነው ቻርላማኝ ነበር። ከ742-814 ዓ.ም. የኖረው ቻርላማኝ ወደ ዙፋኑን የመጣው በ768 ዓ.ም. ሲሆን፣ በ800 ዓ.ም. በፓፑ እጅ የሮማውያን ንጉሥ ነገሥት ተብሎ በመቀባቱ በሌላ አነጋገር የመላው ምዕራብ አውሮፓ ንጉሠ ነገሥት ሆነ። የእርሱም አገዛዝ ያስገኘው አስተዋጽኦ በማንኛውም የኑሮ እድገት ዘርፍ የሚታይ ነበር።

ስለ ቻርላማኝ በርከት ያለ መረጃ የምናገኘው አንዳንድ ጊዜ በስሕተት ኢግንሃርድ እየተባለ የሚጠራው ኢህናርድ የሆነው በጻፈው የቻርላማኝ አጠር ያለ የሕይወት ታሪክ ውስጥ ነው። ቻርላማኝ ቁመቱ ሰባት ጫማ (2.4 ሜትር) ያህል የሆነና በተመጣጣኝ ሁኔታም ግዙፍ አካል ያለው ሰው ነበር። ብሩህ የሆነው ፊቱና ረጅምና ነጭ የሆነው ፀጉሩ ከዚህ ቁመቱና

ሰውነቱ ጋር ተዳምሮ የክብር መንፈስ የሚያጎናፅፈው ነበር። አደን፤ ፈረስ ግልቢያና ዋና ይወድ የነበረ ሲሆን፤ በተጨማሪም ባህላዊ ወጎችን የሚጠብቅ ሰው ስለነበረ፤ ምግብ ማማረጥ፤ ሙዚቃ መስማትና መጻሕፍት ሲነበቡ ማዳመጥ የሚወድ ሰው ነበር። እንደዚሁም ለሃይማኖት የተሰጠ ሰው ሲሆን፤ ድክመቱ በቤተ መንግሥቱ ውስጥ ሳይቀር ከሕጋዊ ሚስቱ ሌላ ቁባቶችንም የማስተናገድ ጠባዩ ነበር።

የቻርለማኝ መንግሥት - የቻርለማኝ ግዛት በ768 ዓ.ም. - የቻርለማኝ ወራሪዎች - የቻርለማኝ የበላይነት ሥር የነበሩ ግዛቶች - የቻርለማኝ የመስፋፋት ሙከራዎች - የፓፓቹ ግዛት

ቻርለማኝ የጦርነት ሰውም ነበር። በዘመነ መንግሥቱ ሥርዓት አልበኝነትን በመዋጋትና ወሰኑን ወደ ጣሊያን በማስፋት ሎምባርዶችን ድል ከማድረጉም ወደ ጀርመን ጭምር በመዝመት የሳክሶን ነገዶችን በቁጥጥሩ ሥር ለማድረግ ችሏል። ቻርለማኝ በአጠቃላይ 50 ያህል ዘመቻዎች መርቷል። ክርስትናን በሳክሶኖች መካከል በጦር ኃይል ጭምር በማስገደድ አስፋፍቷል። ወሰኑንም ወደ ኢጣሊያን በመግፋት በደቡብ በኩል እስከ ሮም ድረስ ከመያዙም፤ በስተምሥራቅም የአሁኒቱን ጀርመን አብዛኛውን ክፍሎችና እንዲሁም የዛሬዋን ፈረንሳይ በሙሉ በሙሉ በመቆጣጠር በአባቱ ይዞታ የነበረውን ግዛት በእጥፍ ለማሳደግ ችሏል። ከጥንቷ የሮም ንጉሠ ነገሥት መንግሥት ወዲህ በምዕራብ አውሮፓ ይህን ያህል ስፋት ያለው መሬት በአንድ ሕግ ጥላ ስር ሆኖ አያውቅም ነበር። ይህም መንግሥት በአንድነት ለመቆየት የቻለው በቻርለማኝ ብቁ ችሎታ ብቻ ለመሆኑ ማስረጃው እርሱ በ814 ዓ.ም. እንደሞተ ግዛቱ ለመከፋፈል በመብቃቱ ነው።

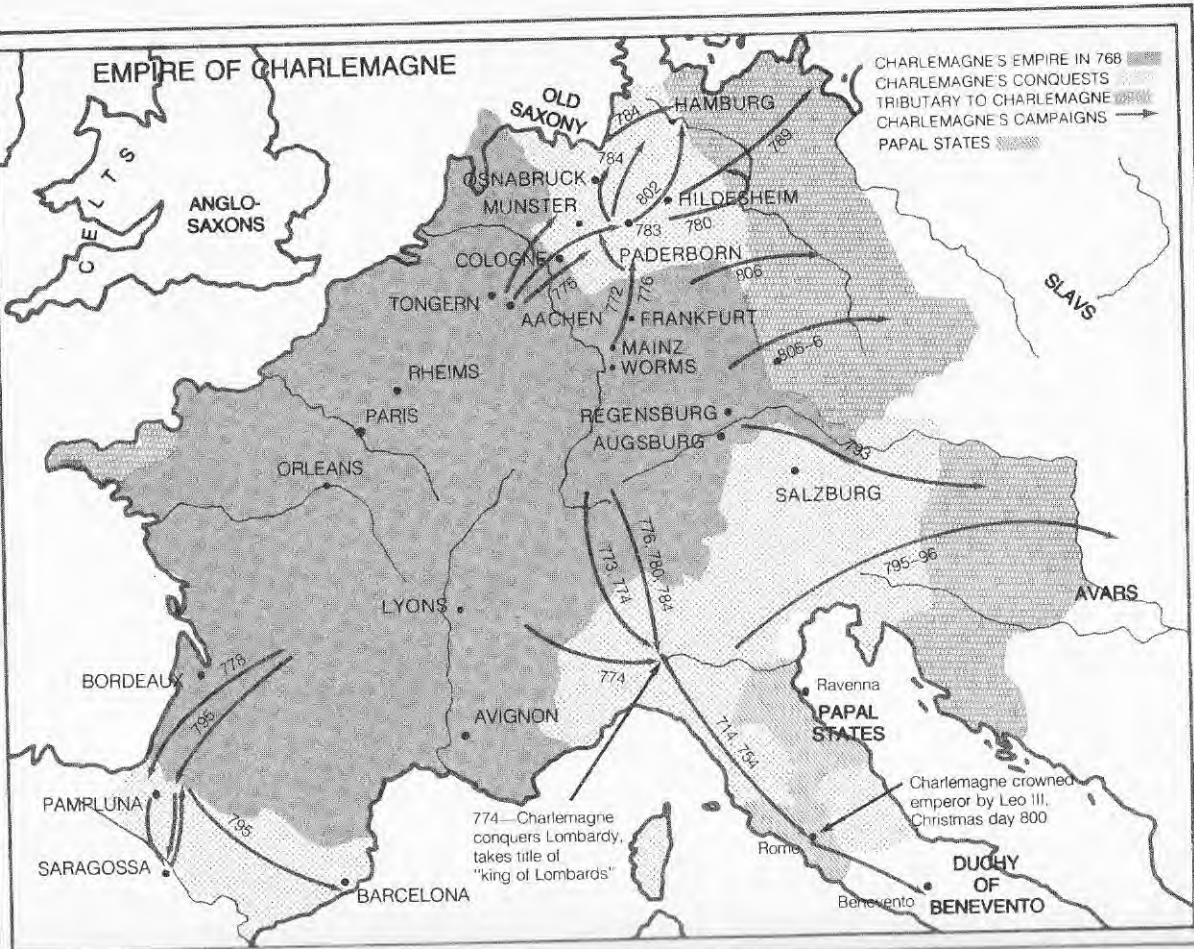
ቻርለማኝ ይህንን ታላቅ ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥቱን ለማስተዳደር ብቁ የሆነ የአስተዳደር መዋቅር ለመዘርጋትና ባለሙያዎችን ለማሰማራት ችሎ ነበር። ግዛቶቹ በየብሔሩ የተከፋፈሉ ሲሆኑ፤ እያንዳንዳቸው በትናንሽ መሳፍንት ሥር የመተዳደሩ በርካታ ከልሎች ነበራቸው። ንጉሠ ነገሥቱ ወደእነዚህ ትናንሽ ግዛቶች ሚሲ ዶሚኒዬ በመባል የሚጠሩ ተቆጣጣሪዎች ወይንም ኢንስፐክተሮች በድንገት በመላክ፤ የሂሳብ መዝገባቸው እንዲመረመር፤ አዲስ ሕጎችን በማስታወቅና መመሪያዎችና ሕጎች ምን ያህል እንደተጠበቁ በማስገምገም ይጠቀም ነበር።

በዚህ ሞዜይክ ላይ የምንመለከተው በአንድ ወቅት በንጉሠ ነገሥቱና በፓፑ መካከል የነበረውን ግንኙነት ነው። በዙፋኑ ላይ የተቀመጠው ጴጥሮስ፤ ለፓፑ ልብስ ተክህኖ፤ ለቻርለማኝ ደግሞ ሰንደቅ ዓላማ ሲሰጣቸው እናያለን። ይህም የሚያመለክተው ለሁለቱም የሥልጣን ምንጫቸው ጴጥሮስ መሆኑንና በእኩልነት ደረጃ እንደሚገኙ ነው። ቻርለማኝ ከቤተ ክርስቲያንም ጋር መልካም ግንኙነት ነበረው። ቤተ ክርስቲያን ከሰው ነፍስ መንግሥት ደግሞ ከሰው አካል ጋር የሚወዳደሩ ናቸው የሚል አስተሳሰብ ስለነበረው ቤተ ክርስቲያንና መንግሥት የራሳቸው የሆነ የተለያየ የኃላፊነት ክልል ነበራቸው። በ774 ዓ.ም. ሎምባርዶችን የማሸነፍና የመቆጣጠር ተግባሩን ለማጠናቀቅ ሮምን በጎበኝ ጊዜ ፔፒን በ756 ዓ.ም. የገባውን ቃል ኪዳን እንደገና አደሰ። ሆኖም ግን የቤተ ክርስቲያን መሪ ከመንግሥት ገዢዎች ውሳኔ ጋር መከራከር እንደሌለበትና ጳጳሳቱም ለመንግሥቱ የበላይ ባለሥልጣን መታዘዝ እንዳለባቸው ያምን ነበር።

ለምሳሌ ፓፑ ሌዮ 3ኛ በሮም በተነሣበት ተቃውሞ ሳቢያ ሊገደል እጅግ ተቃርቦ በነበረበት ወቅት ሮምን ለቆ የሸሸው ወደ ቻርለማኝ ቤተ መንግሥት ነበር። ቻርለማኝ ከእርሱ ጋር ወደ ሮም ተመልሶ በመምጣት በአንድ ጉባኤ ላይ የፓፑን ትክክለኛ አቋም ለማሳመን ቻለ። በ800 ዓ.ም. የጌታ የልደት በዓል በሚከበርበት ዕለት፤ ቻርለማኝ ቅዱስ ቁርባን ለመቀበል እንደተንበረከከ፤ ፓፑ የንጉሠ ነገሥትነት ዘውድ በቻርለማኝ እራስ ላይ በመድፋት የሮማዎች ንጉሠ ነገሥት መሆኑን አሳወቀ። በቱቶን የሚመራው አዲሱ የሮም የንጉሠ ነገሥት መንግሥት በምዕራብ አውሮፓ ለመቋቋምና የተቋቋመው የጥንቱን የሮም መንግሥት ለመግታት የቻለው በእንዲህ ዓይነት ሁኔታ ነበር። ከእንግዲህ ዓለም አቀፍ ከሆነችው ቤተ ክርስቲያን ጎን ዓለም አቀፍ የሆነም መንግሥት መኖር ጀመረ። በዚህ ክርስቲያናዊ በሆነ የንጉሠ ነገሥት ግዛት ውስጥ እንደ ጥንቱ ፍልስፍናና ክርስትና በአንድነት የማይታዩበት ሁኔታ አልነበረም።

ታላቁ የሮም መንግሥት ከወደቀበት ጊዜ ጀምሮ ቻርለማኝ የያዘውን ያህል ሰፊ የግዛት ክልል ተቆጣጥሮ የሚያውቅ መሪ ባለመታየቱ፤ የሰዎች አንድነት ስሜት እንደገና ማንሰራራት ጀመረ። የሮማው ፓፑ በሰዎች ነፍስ ላይ ያለው ዓለም አቀፍ መንፈሳዊ መንግሥትና የታደሰው የሮም መንግሥት እንደ ቻርለማኝ የጥንቱ የሮም ግዛት በሰዎች ላይ የነበረው ዓለማዊ መንግሥት እኩል ነበሩ።

የእግዚአብሔር መንግሥት ሁለት ክንዶች እንዳሉት ታምኖበት ነበር። በፓፑ የሚመራው መንፈሳዊው ክፍል ለሰዎች ነፍስ ኃላፊነት ያለበት ሲሆን ምድራዊ የሆነው ለሰዎች ሥጋዊ አካል ደኅንነት የማሰብ ኃላፊነት ያለበት ነበር። በመሆኑም ፓፑና ንጉሠ

ነገሥቱ እርስ በርስ መደጋገፍ ነበረባቸው። በእርግጥ እንዲህ ዓይነቱ አመለካከት ከጊዜ በኋላ በቤተ ክርስቲያን ገዢዎችና በቱቶናውያን በተያዘው የሮም መንግሥት መካከል ውዝግብ ማስከተሉ አልቀረም። ለንጉሠ ነገሥቱ በሰዎች ላይ ኃይልን የሰጠው እግዚአብሔር ነውን? ይህስ ከሆነ ፓፑ በሰዎች ነፍስ ላይ ያለውን የመቆጣጠር ኃላፊነት ያገኘው ከንጉሠ ነገሥቱ በተሰጠው የሥልጣን ውክልና ይሆን? የሚለው ጥያቄ በአንድ በኩል ሲነሣ፤ በሌላ በኩል ደግሞ እግዚአብሔር የመጨረሻውን ሥልጣን የሰጠው ለቤተ ክርስቲያን ሆኖ፤ ፓፑ ለንጉሠ ነገሥቱ በሰዎች አካል ላይ የመግዛት ኃላፊነት ሰጠው? ወይስ እግዚአብሔር ለሁለቱም ወሰን በመከለል የበላይነትን ሥልጣን እኩል ሰጥቷቸዋል? የሚል ሌላ ጥያቄ መነሣቱ አልቀረም። ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ለማግኘት ነገሥታቱም ፓፑም በመካከለኛ ዘመን የየበኩላቸውን ጥረት ያደረጉ ሲሆን፤ በመጨረሻ ላይ ግን የበላይነቱን ለመቀዳጀት የበቁት ፓፑቹ ነበሩ።

ከቻርለማኝ ሞት በኋላ ሥልጣን በያዘው ደካማ ልጁና እርስ በርስ ጦርነት በገጠሙት የልጅ ልጆቹ ምክንያት መንግሥቱ እየተዳከመ ሄደ። ከረጅም ጦርነት በኋላም፤ በ843 ዓ.ም. በተደረገው የቨርደን ስምምነት መሠረት የመንግሥቱን ግዛት ለሦስት ተከፋፈሉት። የንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት አሳብ እንደገና የቀሰቀሰው አቶ የተባለው የጀርመን ልዑል በ962 ዓ.ም. ሲሆን፤ እርሱም “የተቀደሰው የሮም ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት” ምንም እንኳን ደራሲው ቮልቴየር በዚህ መንግሥት በማሾፍ “ንጉሠ ነገሥታዊም አይደለም” ቢልም ቅሉ፤ መንግሥቱ ግን ከ962-1806 ዓ.ም. በአውሮፓ ውስጥ የተከበረ የፖለቲካ ማዕከል በመሆን ቆይቷል።

ከሌሎቹ አስተዋጽኦዎቹ በተጨማሪ ቻርለማኝ ባህል እድገትም ከልቡ የጣረ ሰው ነበር። ከ800-814 ዓ.ም. የነበረው ዘመነ መንግሥቱም ባህላዊ እድገት የታየበት በመሆኑ “የካሮሊናውያን ሬካግንስ” በመባል ይታወቃል። ሬካግንስ በባህል በትምህርት በሥልጣኔ ከፍተኛ እድገት የታየበት ጊዜ ማለት ነው። እንዲህ ዓይነቱ ባህል እድገት በቲዎዶሪክ ዘመነ መንግሥት በቦቲየስና በካሲያዶሪስ ከተሠሩት ሥራዎች በስተቀር ታይቶ አይታውቅም ነበር። ቲዎዶሪክ በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበረ የጣሊያን ምድር አስተሮጎቲክ ገዥ ነበር። ቻርለማኝ ባህል፤ የትምህርትና የሥልጣኔ እድገት ለማስገኘት የጀመረውን ሥራ ወጤታማ ለማድረግ በእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ወደነበሩ ምሁራን ፊቱን መለሰ። ከ735-804 ዓ.ም. አካባቢ የኖረውን ታላቁን ምሁር አልኩዊን ከዮርክ ወደ ቤተ መንግሥቱ እንዲመጣ በማድረግ ንጉሣዊ ቤተሰቡና የታወቁ ታላላቅ ሰዎች ልጆች ይማሩበት የነበረውን በአክን የሚገኘውን የቤተ መንግሥት ትምህርት ቤት በኃላፊነት እንዲመራ አደረገው። አልኩዊን በዚህ ሥራው የዝነኛውን የዲያቆን ጳውሎስን፤ የአይንሃርድና የሌሎች ብቁ ችሎታ ያላቸውን ምሁራን እርዳታ አግኝቷል። በዚያ ዘመን ረቂቅ ወይም የተቀጣጠለ (የተያያዘ) ጽሑፍ በአልኩዊንና በሌሎቹ ተስፋፋቶ ነበር።

የቻርለማኝ የቤተ መንግሥት ትምህርት ቤት ሰዎችንና ትምህርት ቤቶችን የሚያገናኝ ዋና ድልድይ ነበር። እነዚህ ትምህርት ቤቶች የመካከለኛውን ዘመን የኒቨርስቲዎች የሥርዓተ ትምህርት የሚከተሉ፤ ማለትም በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በማርቲኖስ ከፐላ የተዘጋጀውን የሮም የ3ኛ ደረጃና 4ኛ ደረጃ (ቲሪቪየምና ካድራቪየም) ትምህርት የሚያሟሉ ነበሩ። የቻርለማኝ ባህላዊ የትምህርት እንቅስቃሴ ለጀርመን ሕዝቦች የጥንት ሥልጣኔንና የክርስቲያናዊ ትምህርቶችን ለመቅሰም በማስቻሉም ከፍተኛ ውጤት አስገኝቷል። የቻርለማኝ የሕይወት ታሪክ ጽሑፊ አይንሃርድ እንደጻፈው ቻርለማኝ የቀድሞ የትላልቅ መጻሕፍትን ንባብ ማዳመጥ ከመውደዱም በተለይ የአውግስጢኖስ ጽሑፍ ለሆነው “የእግዚአብሔር ከተማ” ለሚለው መጽሐፍ ልዩ ፍቅር ነበረው። የመነኮሳት አለቆች በየገዳማቸው ትምህርት ቤቶችን እንዲያቋቁሙና ወደፊት ቅዱሳት መጻሕፍትን በመተርጎም እንዲያገለግሉ ለሚመለመሉ ተማሪዎች በቂ እውቀትና የአተረጓጎም ዘዴ እንዲያስተምሩ አዘነበር።

በመካከለኛው ዘመን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ውስጥ ቻርለማኝ ላደረገው አስተዋጽኦ በቂ ትኩረት መሰጠት አለበት። የእርሱ ንጉሠ ነገሥት ሆኖ መንግሥቱ በቀድሞው የሮም መንግሥት ግዛት ውስጥ ይኖር የነበረውን ሕዝብ ድል ካደረገው ከአዲሱ የቱቶኒክ ዝርያ ጋር ኅብረትና ውህደት እንዲፈጠር ዋና ምክንያት ሆኗል። እንደዚሁም ምሥራቃዊው የሮም ንጉሠ ነገሥት መንግሥት በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በባርባሪያኖች የተወሰደበትን የምዕራቡን ክፍለ ግዛት ለማስመለስ የነበረውን ህልም እንዲያከትም አድርጎታል። ቻርለማኝ በፓፑ እጅ ንጉሠ ነገሥት ተብሎ በመቀባቱ ሥልጣኑ እጅግ ከፍ ከማለቱም፤ ሌሎችም በስሩ ያሉት ነገሥታት በዙፋናቸው ላይ ለመቆየት የርሱን በጎ ፈቃድ ማግኘት እንደሚኖርባቸው ለመገንዘብ ተገድደዋል። ፓፑም በዚህ ለቻርለማኝ በዋለው ችሮታ አንጻር በችግሩ ወቅት ሁሉ ከጎኑ የሚቆምለት ወዳጅ ለማፍራት ቻለ። በክሎቪስ ክርስትናን መቀበል የተጀመረው የፍራንኮች ኃይልነት በቻርለማኝ ንጉሠ ነገሥት ሆኖ መቀባት ከመጨረሻው የገናናነት ደረጃ ደረሰ።

በምዕራቡ ክፍል ለማድረግ ሞክሮ ነበር። አይሪን ግን ልታገባው ፈቃደኛ ባለመሆኗ በ330 ዓ.ም. ቆስጠንጢኖስ ዋና ከተማዋን ከሮም ወደ ቁስጥንጥንያ በማዘዋወሩ፤ በተጀመረው ክፍፍል አሁንም ቀጠሉ። የምስሎችን ውዝግብ በተመለከተ ግን በ787 ዓ.ም. በኒቅያ የተደረገው 2ኛው ጉባኤ ምስሎችን ማምለክ ሳይሆን ማክበርን ፈቅዶ ነበር። የደማስቆው ዮሐንስ ደግሞ ምስሎችን ማክበር እንደ ማክበር ደግፎ ነበር።

መመ. የምሥራቁ መንግሥትና ቤተ ክርስቲያን፤ ቻርለማኝ የምሥራቁን መንግሥትና ቤተ ክርስቲያን በሥሩ ለማድረግና የቀድሞውን የሮም መንግሥት ምዕራባዊና ምሥራቃዊ ግዛቶች ለማጠቃለል ሙከራ አድርጓል። ሆኖም እዚህ ላይ የምዕራቡ መንግሥት በሮም ውድቀትና በባርቤሪያኖች (አረማውያን) መፍለስ የተነሣ ከወደቀበት አዘቅት እስኪያንሰራራ ድረስ የምሥራቁ መንግሥት እስላም መላዋን አውሮፓን እንዳይወር ያደረገው የመከላከል ጦርነትና የከፈለው መስዋዕትነት መዘንጋት አይኖርበትም።

የምሥራቁ ክፍል የገጠመው ሌላው ከባድ ችግር ከ726-843 ዓ.ም. የተካሄደው የምስልና ቅርፃቅርፅ አምልኮት (አይኮኖክላስቲክ) ውዝግብ ነበር። ይህ ውዝግብ የተባባሰው በ726 ዓ.ም. እና በ730 ዓ.ም. ሌዮ 3ኛ ባወጣቸው አዋጆች የምስሎችን በቤተ ክርስቲያን ውስጥ መገኘት በማውዝዙና እንዲቃጠሉ በማዘዝ ነበር። ቻርለማኝ የዚህን አዋጅ መንፈስ በመደገፍ ምስሎችን ማምለክ ተገቢ አለመሆኑን ያስታወቀው አይሪን የምሥራቁ መንግሥት ንግሥት በነበረችበት ጊዜ ነው። ቻርለማኝ ይህችን ሴት በማግባት የቀድሞውን የሮም መንግሥት ግዛቶች በአንድ ዙፋን ስር ለማጠቃለልና ዋና ከተማውንም

የሥነ መለኮት ትምህርትን በተመለከተ የምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን በደማስቆው ዮሐንስ አማካይነት ካበረከተው አስተዋጽኦ በስተቀር፤ ከ4ኛው-6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በተነሣው የሥነ መለኮት ውዝግብ ወቅትም ሆነ እስከ አዲሱ ዘመን ያሳየችው ምንም ለውጥ የለም። ከ675-749 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው ዮሐንስ የምዕራቡ ዓለም ቶማስ አኩናስ ከሠራው ሱማ እየተባለ የሚጠራ ሥራው ጋር የሚወዳደር የሥነ መለኮት ትምህርት አሳቦችን በሥርአት አስቀመጠ። በመሆኑም የቶማስ አኩናስ ሥራ ለምዕራባ ቤተ ክርስቲያን የሥልጣን መሠረት እንደሆነ ሁሉ፤ ዮሐንስም “የጥበብ ምንጭ” በሚል ርእስ በሦስት ቅጾች ያዘጋጀው መመሪያ ለምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን በሥነ መለኮት ትምህርት አዋቂዎች በመመሪያነት የሚያገለግል ሆነ። ስለ “ኦርቶዶክስ እምነት” የሚለው ሦስተኛው መጽሐፍ ከ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ እስከ እርሱ ጊዜ ድረስ የነበሩ አባቶችና የቤተ ክርስቲያን ጉባኤዎች ያበጁትን የሥነ መለኮት ትምህርት ያጠቃለለ ጽሑፍ ሲሆን፤ ይህም ለመንግሥቱ ምሥራቃዊ ክፍል የኦርቶዶክስ እምነት ቋሚ መግለጫ ለመሆን በቅቶ ነበር። ከ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን አጋማሽ በመጀመር የምሥራቁ አብያተ ክርስቲያን እድገት ሊገታ የቻለው የቁስጥንጥንያ ቤተ ክርስቲያን በመንግሥት ቁጥጥር ስር በመዋላ ስለመሆኑ የሚያጠራጥር አይደለም። ይህች የምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን በመንግሥቱ የአስተዳደር ዘርፍ እንደ አንድ መምሪያ በምትቆጠርበት በዚያን ወቅት፤ የምዕራቡ ፓፕ ግን ከነገሥታቱ ቁጥጥር ነጻ ለመሆን ከመቻሉም እንዲያውም በኋለኞቹ ዘመናት በመንግሥት ላይ የበላይ ተቆጣጣሪ እስከመሆን ድርሶ ነበር።

ከ590-800 ዓ.ም. የነበሩት ዘመናት ፍጻሜ በተቃረበበት ወቅት ታላቁ የሮም መንግሥት በመውደቁ ምክንያት በምዕራቡ ዓለም ተፈጥሮ የነበረው ውዥንብር በአብዛኛው በመወገድ ላይ ነበር። የምሥራቁና እስያዊው መንግሥት ግን በቁስጥንጥንያ ነገሥታት አገዛዝ ስር ከመመራት አልተላቀቀም። በሌላ በኩል ግን በክሎቪስ የተጀመረው የፍራንኮች መንግሥት በቻርለማኝ አማካይነት ወደ ክርስቲያናዊ ንጉሠ ነገሥት መንግሥትነት በማደግ ቱቶናውያን በምዕራቡ ግዛት ይኖሩ የነበሩትን ሕዝቦች ያዋሃደ አንድ ታላቅ መንግሥት ለመሆን ችሎ ነበር። እንደዚሁም ቀድሞ በታላቁ የሮም መንግሥት ተይዞ የነበረው የሜዲትራኒያን ደቡባዊ የባሕር ዳርቻ ደግሞ ከሮምና ከቁስጥንጥንያ በእስላሞች ድል አድራጊነት ተወሰደ። ምንም እንኳን የእስላሞች በምሥራቅም ሆነ በምዕራብ እንደልብ መስፋፋት በ732 ዓ.ም. ቢገታም ከላይ እንዳየነው የቀድሞዋ የሮም የግዛት ክልል አሁን በሦስት ክፍሎች ተከፋፈለ። ከዚህ በመቀጠል ከ800-1054 ዓ.ም. ያለው የቤተ ክርስቲያን ታሪክ በፍራንኮች የንጉሠ ነገሥት መንግሥት መሪና በሮም ቤተ ክርስቲያን ፓፕ መካከል የተደረገውን ትግል የሚያሳይ ነው።

የመንግሥትና የቤተ ክርስቲያን ግንኙነት መጠናከርና

መሞከር 800-1054 ዓ.ም.

ምዕራፍ 19

I. የካሮሊናውያን ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት ማሸቆልቆል ፤

የቅዱሱ የሮም ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት እድገት፡

በእነዚህ ክፍለ ዘመናት ያለው የቤተ ክርስቲያን ታሪክ፡ ከምዕራቡና ከምሥራቁ መንግሥታት ጋር ቤተ ክርስቲያን የነበራትን እንደ ሸረራት ድር የተወሳሰበ ግንኙነት የሚያሳይ በመሆኑ በዝርዝር ልንወያይበት ይገባል። እንደዚሁም የቤተ ክርስቲያን መከፋፈል የደረሰው በዚሁ ጊዜ ውስጥ እንደመሆኑ የምዕራቡና የምሥራቁ አብያተ ክርስቲያን የየራሳቸውን መንገዶች በመምረጥ የምዕራቧ ቤተ ክርስቲያን የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የምሥራቅ ደግሞ የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን የሚለውን ስያሜ ያዙ። ከዚህም በተጨማሪ በእነዚህ ዓመታት ውስጥ በአውሮፓ ሰፍኖ የነበረው የጨለማው ዘመን፡ በቻርሊማኝ በተጀመረው የትምህርት እንቅስቃሴ ቀስ በቀስ በመገፈፍ ላይ ነበረ።

ሀ. ደካሞቹ የቻርሊማኝ ወራሾች ፤

የጌታ ልደት በዓል በተከበረበት በ800 ዓ.ም. በሌዮ 3ኛው እጅ ንጉሠ ነገሥት ሆኖ የተቀበው ቻርሊማኝ ለአዲሱ መንግሥቱ እድገት ጥሎት የነበረው ብሩህ መሠረት ከእርሱ ሞት በኋላ ለብዙ ጊዜ አልቆየም። ቀድሞውንም ቢሆን ይህ ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት በመሥራቹ ብልህነት የተገኘ በመሆኑ የእርሱ ሞት ለመንግሥቱም መዳከም መጀመር ምልክት ሆነ። ልጁም ሆነ የልጅ ልጁ የእርሱን ዓይነት ብርታትና ችሎታ ስላልነበራቸው ታላቅ የነበረው የፍራንኮች ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት በፍጥነት ተፈረካክሰ።

ለ. የቱቶናውያን የውርስ መመሪያ፤

በቅዱሱ የሮም ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት የፍራንኮች ሥርወ መንግሥት ፈጥኖ የወደቀበት አንዱም ዋና ምክንያት በቱቶናውያን ዘንድ የአባትን ንብረት (እርስት)?በልጆች የመከፋፈል ልምድ በመንግሥት ደረጃ ሳይቀር በሥራ ላይ በመዌሉ ነው። ይህ ባህላዊ መመሪያ ከቻርሊማኝ ቀጥሎ ሥልጣን በያዘው በጻድቁ (ፓየስ)? ሉዊስ ዘመነ መንግሥት (ከ778-840 ዓ.ም.) ጭምር ተግባር ላይ ውሏል። “ሊከፋፈል የማይችል መንግሥት” የሚለው የሮማውያን የአገዛዝ ፅንሰ አሳብ ቢደግፈውም ቅሉ፡ ሉዊስ ይህን በተግባር ለመተርጎም የአባቱን የቻርሊማኝ ዓይነት ጉብዝና አልነበረውም። ጠንካራ የሆኑትን መሳፍንቶች ለመቆጣጠር ካለመቻሉም እጅግ የዋህነት ስለሚያጠቃው ሌላው ቀርቶ የግል ቤተሰቡን እንኳን በሥነ ሥርአት ማስተዳደር ያልቻለ ሰው ነበር።

ሉዊስ የንጉሠ ነገሥትነት ሥልጣኑን ከተረከበ ከጥቂት ጊዜያት በኋላ መንግሥቱን ለልጆቹ ለማከፋፈል ስላለው እቅድ አሳውቆ ነበር። ይሁን እንጂ ሁለተኛ ሚስቱ ከሆነችው ጁዲዝ በሁዋላ ቻርልስ ዱባው እየተባለ የሚጠራውን ሌላ ልጅ በማግኘቱ መንግሥቱን ከቀድሞዎቹ ልጆቹ ጋር እኩል እንዲካፈል ለማድረግ የቀድሞውን ኑዛዜውን መለወጥ ነበረበት።

ሉዊስ ንጉሠ ነገሥት ከሆነበት ከ814 ዓ.ም. ጀምሮ አንድም ጊዜ ሰላም ሳያገኝ በ840 ዓ.ም. አረፈ። ወዲያውኑም የተጫረው የልጆቹ የውርስ ጭቅጭቅ፡ ለታላቁ ካሮሊናውያን ሥርወ መንግሥት ውድቀት ማስከተሉ በቅድሚያ የታወቀ ነገር ነበር። አንደኛው ልጁ ሉዊስ ምሥራቃዊውን ክፍል ሲወርስ ቻርልስ ዱባው ደግሞ ምዕራባዊውን ክፍል አገኘ። ከሰሜን ባሕር እስከ ኤድርያቲክ ባሕር የሚደርሰው ረጅሙ ማዕከላዊ ግዛትና የንጉሠ ነገሥትነቱ ክብር ደግሞ ለሎቴር ተሰጠ። ሎቴር የአባቱ ግዛት የነበረውን ክፍል በሙሉ ለመቆጣጠር ፍላጎት የነበረው ቢሆንም ወንድሞቹ ቻርልስ ዱባውና ጀርመናዊው ሉዊስ የአንድነት ግንባር በመፍጠር አሳቡን ተቃወሙ። እነዚህ ሁለት ወንድማማቾች በስትራስበርግ በ842 ዓ.ም. በመገናኘት ሎቴርን እስከሚያሸንፉ ድረስ ላለመከዳዳት እያንዳንዳቸው በውርስ ያገኙትን ግዛት ሕዝብ በመወከል በየብሔር ቋንቋ ተማማሉ። ይህ ግንኙነት ለዘመናዊው የፈረንሳይና የጀርመን ሕዝብ ታሪክ ትልቅ ዋጋ ያለው ነው። ምክንያቱም አብዛኛውን የዘመናዊውን ጀርመን ክልል የወከለው ሉዊስና አብዛኛውን የዘመናዊውን ፈረንሳይ ክልል የወከለው ቻርልስ በቅደም ተከተል መሐላ የፈጸሙት በጀርመንኛና በፈረንሳይኛ ቋንቋ ስለነበረ ይህ ለሁለቱ ሕዝቦች የጋራ የቋንቋ ልዩነት እንዳላቸው እንዲያውቁ ረድተዋል።

ይህ የጋራ ግንባር ምሥረታ ለሎቴር እጅግ ጠንካራ ስለሆነበት በ843 ዓ.ም. ሦስቱ ወንድማማቾች የቨርደንን ውል

ስምምነት ተፈራረሙ። በገጽ...ያለውን ካርታ ይመልከቱ። የአሁኒቱ የፈረንሳይ ግዛት ለቻርልስ ዱባው፣ የአሁኒቱ የጀርመን ግዛት ለሉዊስ ተሰጠ። ለሎቴር ንጉሠ ነገሥት የሚል መጠሪያ ተሰጥቶ በሁለቱ መንግሥታት መካከል ያለ 2200 ኪሎ ሜትር ርዝመትና ከ220 ኪሎ ሜትር በላይ ስፋት ያለው መሬት ገዢ ተደረገ። ይህ ስምምነት ለአሁኖቹ የፈረንሳይና የጀርመን መንግሥታት መፈጠር ጠቋሚ ነጥብ ከመሆኑም፣ በሁለቱ መንግሥታት መካከል ያለውን ግዛት ለመያዝ እስከዘመናችን ድረስ ፉክክር የሆነና ለምዕራብ አውሮፓ ሰላም የችግር ምንጭ ለመሆን የበቃ ጉዳይ ነው። የመጀመሪያውም ምልክት የታየው በ870 ዓ.ም. ሲሆን፣ የምሥራቁና የምዕራቡ ፍራንኮች መንግሥታት በመርሰን ባደረጉት ስምምነት መሠረት የመካከለኛውን ግዛት በመከፋፈል፣ የሎቴርን ዝርያዎች በጣልያን ምድር ብቻ እንዲወሰኑ አስገደዷቸው።

ሐ. የፊውዳሊዝም መነሣት፤

ቻርለማኝ ገንብቶት ለነበረው ታላቁ ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት በፍጥነት መፈረካከስና መበታተን ምክንያት ከሆኑ አንዱ የፊውዳሊዝም መጠናከር ነው። ፊውዳሊዝም በየትኛውም መልኩ ቢሆን ሁሉ ጊዜ የሚነሳው የአንድ አገር ማዕከላዊ መንግሥት ሲዳከምና በስሩ ያሉትን ግዛቶች በሚገባ ሊቆጣጠራቸው የማይችልበት ሁኔታ ሲፈጠር ነው። የሮም መንግሥት ከወደቀ በኋላ የከተሞች ሕይወትና ንግድ እየቀዘቀዘ በመምጣቱ ሰዎች ለሕይወት ሕልውናቸው የሚሆን ነገር ለማግኘት ወደ ግብርና ተመለሱ። መሬትን የመያዝና በእርሻ የመተዳደር ጉዳይ ሲነሣ በሮምም ሆነ በጀርመን ባህል ውስጥ ፊውዳሊዝም ቀደም ሲል ታይቶ የነበረ ነገር እንደሆነ የምንረዳው ነው። ለ9ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የፊውዳሊዝም ማንሰራራት፣ በምዕራብ አውሮፓ የተከሰቱት ብጥብጦችና ሕገወጥ ተግባሮች ዋና ምክንያት ሆነዋል። ይህም ሥርዓተ አልበኝነት የሕዝቡን ሥልጣን በግለሰቦች እጅ እንዲገባ አድርጎታል።

በመካከለኛው ዘመን ኅብረተሰቡ የተወሰነ እርከናዊ መሥመር በተከተለ የኑሮ ደረጃ ተከፋፈለ። ስለዚህ ከአንዱ እርከን ወደሌላው ለመሸጋገር የሚያስችል የኅብረተሰብ እንቅስቃሴ አልነበረም ለማለት ይቻላል። ሰው ብዙ ጊዜ በሕይወቱ የሚኖረው ወላጅ አባቱ ወይም እናቱ በኖሩበት የማኅበራዊ የኑሮ ደረጃ ነው። ፊውዳሊዝም ከተነሣ በኋላ ኅብረተሰቡ ይህንን ገፅታ በመከተል ተከፋፈለ። የመጀመሪያውና ከፍተኛው እርከን የኅብረተሰቡ ሰላም አስከፊነቶች ቡድን ሲሆን፣ ማዕረግ ያላቸውን ፊውዳሎች (መሳፍንት መኳንንት ... ወዘተ) ያቀፈ ለአገልግሎታቸው ምላሽ የመሬት ባለቤትነት መብት ያላቸው ናቸው። ሁለተኛው የአምራች ቡድን ሲሆን በመሬት ባለቤቱ መሬት ላይ የሚኖር ለኅብረተሰቡም ኤኮኖሚ መሠረት የሆነው የጭሰኛ ቡድን ነው። በዓለም አቀፉ ቤተ ክርስቲያን በጸሎታቸው የሚያገለግሉ ደግሞ የካህናትን ቡድን መሥርተው ነበር። በመሆኑም የግለሰቡ ጥቅም ከኅብረተሰቡ ወይም ከቡድኑ (ማኅበሩ) ጥቅም ቀጥሎ የሚታይ ነበር። በእንደዚህ ዓይነት የኅብረተሰብ አወቃቀር እያንዳንዱ ሰው የራሱ የቅርብ አለቃ ነበረው።

ፊውዳሊዝም በመሬት ባለቤትነት ላይ የተመሠረተ የፖለቲካ አደረጃጀት ዘዴ (ሲስተም) ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። የመሬት ባለቤት የሆነ ነዋሪ ለአንድ አካባቢ አለቃ (ጌታ) ወታደራዊና ሌሎች አገልግሎቶችን ይሰጣል። አለቃው (ጌታው) በበኩሉ ለሚኖርበት አካባቢ መልካም አስተዳደር ያደርጋል። በመካከለኛው ዘመን መጨረሻ ላይ ጠንካራ ብሔራዊ መንግሥታት በእንግሊዝ፣ በፈረንሳይና በእስፔይን እስከተመሠረቱ ድረስ፣ በአውሮፓ ውስጥ ፍርድና ሥርዓት የሚጠበቅበት ብቸኛ መንገድ ይህ ነበር። ይህም የሆነው የሮም መንግሥት ውድቀትና የጄርሚንጆን መንግሥት ስኬታማ ሳይሆን ከቀረና የቻርለማኝ ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት ከተፈረካከስ በኋላ ነበር።

የሮም መንግሥት ውድቀት ሌላው ውጤት፣ ዓለም አቀፍ ንግድ በመቋረጡ ለሁሉም የኅብረተሰብ ክፍል የመኖሪያ ዋስትና የሆነው አምባዊ (መኖሪያሊዝም) የተባለው የኢኮኖሚ መዋቅር ዘዴ መሆኑ ነው። ይህ ዘዴ የመሬት ባለቤትና በመሬቱ ላይ በኪራይም ሆነ በሌላ መንገድ የሚሠራ ሰው ተስማምተው የሚኖሩበት መንገድ ነው። የመሬቱ ባለቤትም ሆነ ጭሰኛው ለኑሯቸው የሚያስፈልጓቸውን ነገሮች ከመሬቱ ያገኙ ነበር። እንደ ጨው፣ የወፍጮ ድንጋይ ወይም ለብረት ቀጥቃጮች ከሚያስፈልገው የብረት ማዕድን በስተቀር ሌላ እያንዳንዱ የመሬት ባለቤትና ጭሰኛ አምባ ራሱን ችሎ የሚያስተዳድር ነበር። የመሬት ባለቤት (ፊውዳሉ) በየስፍራው ጸጥታን የሚያስከብር የጦር አበጋዝ (ናይት) በመቁጠር አያሌ ስፍራዎች ይቆጣጠር ነበር። በአጭሩ ለፊውዳሉ የኑሮ ሥርዓት የኢኮኖሚ አውታር መሠረቱ የባለርስቱና በርስቱ ላይ የሚገለገሉት ጭሰኞች ግንኙነት ነበር።

በአምባው መሪና ከፍ ሲልም ቀጥሎ ካለው ፊውዳል ሹም ጋር የሚኖረውን ግንኙነት የሚወሰነው የመሬት ይዞታው ጉዳይ ነበር። በፊውዳሉ አስተዳደራዊ መዋቅር ውስጥ በመጨረሻው ዝቅተኛ ግንኙነት ደረጃ የሚገኘው የአምባው የጦር አለቃ የሆነው ሰው ኑሮው የተመሠረተው መሬቱን በሚያርሱት ገባሮች ላይ ነው። እርሱ በተራው ለገባሮቹ ጥበቃን የማመቻቸት ኃላፊነት ነበረበት።

ከዚህ በተጨማሪ ፊውዳሊዝም በአገልጋዮችና በጌታው መካከል የሚኖረውን ግላዊ የታማኝነት ግዴታንም ያጠቃልል ነበር። ከእነዚህም ግዴታዎች ውስጥ ገበሬው በየዓመቱ ለ40 ቀን የሚሆን ነጻ የውትድርና አገልግሎት መስጠት፣ ለወታደሩ ስንቅ የማቅረብና ምግብ ማዘጋጀት ኃላፊነት እንደዚሁም አገልጋዩ የቤተ ክርስቲያን ሰው ከሆነ ደግሞ ጸሎትን ማድረስ ይጨምራል። በፅንሰ አሳብ ደረጃ ስንመለከት የኅብረተሰቡ አስተዳደራዊ መዋቅር የሦስት ማዕዘን (ፒራሚድ) ቅርፅ የያዘ ነው። ስለዚህ እያንዳንዱ አገልጋይ ለበላዩ ታዛዥ በመሆን በፒራሚዱ ጫፍ እስከሚገኘው ንጉሡ ዘንድ ይደረሳል። ንጉሡ ደግሞ በተራው የሚቆጠረው እንደ እግዚአብሔር አገልጋይ ነበር። ይህም የፊውዳሊዝም ፒራሚድ ለመጀመሪያ ጊዜ በግልጽ የታየው በዊሊየም ወራሪው (ኮንኮረር) ዘመን መንግሥት በእንግሊዝ አገር ብቻ በ11ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ነበር። በአሁንዋ ፈረንሳይና ጀርመን አገሮች የፊውዳሊዝም አገልጋይና ተገልጋይ ያስተሳስራቸው ማሳሪያ ደካማ ነበር።

ስለ ፊውዳሊዝም ረዘም ያለ ትንተና ያስፈለገበት ምክንያት፣ ሥርዓቱ ከተጫወተው እንደፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ሚና በመነሣት ለብዙ ሕጎች መደንገግ መንሥኤ በመሆኑ ነው። ይኸውም የካሮሊናውያን መንግሥት በመፈራረሱ በ8ኛውና እስከ 10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ምዕራብ አውሮፓና እንግሊዝ፣ በቫይኪንጎች፣ በስላቮችና በማግያሮች በቀላሉ ከተወረሩ በኋላ የተፈጠረውን የማዕከላዊ አመራር እጦት፣ ሕገወጥነትና ብጥብጥ ለማርገብ፣ ብሎም ሕግና ሥርዓትን ለማስገኘት ብቸኛው አማራጭ ፊውዳሊዝም ሆኖ በመገኘቱ ነበር።

ፊውዳሊዝም በቤተ ክርስቲያን ላይ ያደረሰው ተጽዕኖ ደግሞ ከሁሉም የበለጠ ከፍተኛ ነበር። በመካከለኛው ዘመን መግባደጃ አካባቢ አብዛኛው የምዕራብ አውሮፓ መሬት የተያዘው በቤተ ክርስቲያን ነበር ቢባል ማጋነን አይሆንም። ጊዜያቸውን ለሃይማኖት ተግባር የሰጡ ወይም ንስህ የገቡ ሰዎች ለኃጢአታቸው ሥርዓት ለማግኘት ይችሉ ዘንድ፣ ለቤተ ክርስቲያን የሚያወርሱት መሬት በተለይ የሮሚን ቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ ባለርስት አድርጓት ነበር። የመሬት ባለቤትነቷ የፊውዳሊዝምን ተጽዕኖ እንድታስተናግድ በማድረግ መሬቶቹ እየተከፋፈሉ፣ በመነኮሳት በገዳማት አለቆችና በጳጳሳቱ ተያዙ። እንደዚሁ ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት የተለዩ ሰዎች የእግዚአብሔር አገልጋይ በመሆናቸው ለፊውዳል ጌቶቻቸው የውትድርና አገልግሎት ለመስጠት አይገደዱም ነበር። ስለዚህ የመሬቶቻቸውን የተወሰነ ክፍል የውትድርና አገልግሎት መስጠት ለሚችሉ ወይም ሌላ አገልግሎት ለሚያበረክቱ መስጠት ለነበረባቸው። ይህ የቤተ ክርስቲያን መሬቶችን በፊውዳሊዝም ደንብ እንዲተዳደሩ ማድረግ ቤተ ክርስቲያንን ከመንፈሳዊው ይልቅ ወደ ዓለማዊ ምቹት ፍለጋ ትኩረቷን እንድታዞር ገፋፉት። በሌላም በኩል የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች የተከፋፈለ ግዴታ የመግባት ችግር አጋጥሟቸው ነበር። አንድ አገልጋይ ግዴታውን በቅድሚያ ማሟላት ያለበት የፊውዳሊዝም ቁንጮ ለሆነው ዓለማዊ ገዢ ነው? ወይስ መንፈሳዊ ሥልጣኑ የበላይ ኃላፊው ለሆነው ለሮማው ፓፕ? ይህ የተከፋፈለ አሳብ በማስከተሉ ለቤተ ክርስቲያን እውነተኛ መንፈሳዊ እድገት እንቅፋት ሆኗል።

የመሳፍንቱም ልጆች በቤተ ክርስቲያን ውስጥ በሚያበረክቱት አገልግሎት ሳቢያ መሬትንና ክብር ማግኘት ይችሉ ስለነበር፣ መሳፍንቱ በቤተ ክርስቲያን ሹማምንት ምርጫ ውስጥ ጣልቃ በመግባት ልጆቻቸውና ዘመዶቻቸው የገዳማት ወይም የጳጳሳትን ክፍላት ሀገራት ኃላፊነት እንዲያገኙ ያደርጉ ነበር። የሚያሳዝነው ግን በአብዛኛው ለዚህ ኃላፊነት የሚታጩት ሰዎች ለመንፈሳዊ ጉዳይ ዝቅ ያለ ግምት ያላቸው ዓለማዊ መሆናቸው ነው።

በየደረጃው ለሚገኙት የፊውዳል ተጠሪዎች የሹመት ምልክት የሚሆነውን አርማ የመስጠት መብት የቤተ ክርስቲያን ነው? ወይስ የፊውዳላዊው መሳፍንት? የሚለው ጥያቄ እንደዚሁ በ11ኛውና በ12ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ውስጥ ውዝግብ ያስከትል ነበር። እንዲሁም ቤተ ክርስቲያንና መንግሥት ግንኙነታቸው ሻክሮ ነበር። የሹመት ምልክት የሆነውን አንግ (በትረ አሮን)፣ ልብስ ትክህኖ (ፖሊየም) እና ቀለበት፣ የመንፈሳዊ ሥልጣን ምልክቶች ሲሆኑ ሰይፍና በትረ መንግሥት ግን የምድራዊ ባለሥልጣኖች (ፊውዳሎች) መለያ ነበሩ። አንዳንድ ጊዜያት መሳፍንቱም ሆነ ፖፑ እነዚህን ሁሉ አርማዎች የመስጠት መብት እንዳላቸው ይናገሩ ነበር። በመሆኑም በተለይ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ዋናውን መንፈሳዊ ሕይወታቸውና ተልእኳቸውን ችል በማለት፣ ከቤተ ክርስቲያን ጉዳዮች ይልቅ የአካባቢውን ባለባቶች ጭቅጭቅ እንዴት መቆጣጠር እንዳለባቸው በማሰብ በዓለማዊ ፍላጎት ብቻ ወደመጠመዱ ተቃረቡ። በምሥራቅ ያላቸው ቤተ ክርስቲያን ስኬታማ ባልሆነ ሁኔታ ከመንግሥት ቁጥጥር ነጻ ለመሆን ትግል በምታካሂድበት በዚያን ወቅት፣ የምዕራባም በቤተ ክርስቲያን ደግሞ በፊውዳሊዝም ሕግ (ደንብ) ውስጥ ተውጣ እንዳትቀር መታገል ነበረባት።

ምንም እንኳን ቤተ ክርስቲያን በዓለማዊ መንገድ በኩል የፊውዳሊዝም ሥርዓት ብትደግፍም፣ በሌላ አንጻር ደግሞ የፊውዳል ጦርነቶች የሚያስከትሉትን ጥፋት ለማስወገድ ሚዛናዊ የሆነ መንገድ ትከተል ነበር ለማለት እንችላለን። በመጀመሪያው የ11ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ ቤተ ክርስቲያን በፊውዳል መሳፍንቶች መካከል የሚካሄዱት ጠቦች “የእግዚአብሔር

EMPIRE OF OTTO THE GREAT 962-73 AND HIS SUCCESSORS

EMPIRE UNDER OTTO (936-73)

ACQUIRED BY OTTO

ሰላም” እና “የእግዚአብሔር የጊዜያዊ እርቅ ቀናት” በመባል በተገደቡ ቀናት ውስጥ እንዲቆሙ ማስደረግ ችላ ነበር። “የእግዚአብሔር ሰላም” የሚለው ስምምነት የሚያጠቃልለው በግለሰቦች መካከል ያለውን ጥላቻና ፀብ ማቆምና መሣሪያ የሌለውን አለማጥቃት፣ የተቀደሱ ስፍራዎችን አለመድፈርን፣ ያለመዝረፍንና ሁከት አለማድረግ የመሳሰሉትን የሰላም ፈላጎች ነበር። ይህ ስምምነት ያስፈለገው አንዱ የፊውዳል ገዢ ሌላውን የፊውዳል ገዢ ላለመጥላትና ላለመውጋት የሚያግደው ምንም ግዴታ ስላልነበረ ነው። የእግዚአብሔር የእርቅ ቀናት በሚል ስያሜ በ1031 ዓ.ም. የወጣው ስምምነት ደግሞ፣ በየሳምንቱ ከእርብ ጀምሮ መጥለቂያ ሰዓት ጀምሮ እስከ ሰኞ ጎህ መቅደድ ድረስ ባሉት ጊዜያትና በቤተ ክርስቲያን የበዓላት ቀናት ጦርነት እንደይካሄድ የሚያግድ ነበር። በሁለቱ ስምምነቶች መሠረት በአመት ውስጥ ፊውዳሎች ሊዋጉ የሚችሉበትን ጊዜ ከ100 ቀናት የሚያንሱ ነበሩ። በተጨማሪም አብያተ ክርስቲያናት፣ ገዳማት፣ የመቃብር ስፍራዎችና የሴቶች ገዳም በሙሉ የተቀደሱ ስፍራዎች በመሆናቸው በችግር ጊዜ የተሰደዱ ሰዎች መጠለያ እንዲሆኑ ታመኖበት ነበር። እንደዚሁም በሴቶች፣ በእርሻ ተግባር ላይ በተሰማሩ ገበሬዎችና በቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ላይ ምንም ጉዳት እንዳይደርስባቸው ስምምነቱ የሚከለክል ነበር። እነዚህ ስምምነቶች በመካከለኛው ዘመን የነበረውን የፊውዳል ጨካኝነት ለመቀነስ ረድተዋል።

መ. የቫይኪንግ፣ የስላቭና የማግያር ወረራዎች፤

የካሮሊናውያን መንግሥት እንዲወድቅ ምክንያትም ውጤትም የሆነው ፊውዳሊዝም ቢሆንም፣ የቫይኪንግ፣ የስላቭና የማግያር ወረራዎች ደግሞ በፍጥነት ለመፈረካከሱ ዋነኛውና ተቀዳሚው ሰበብ ነበሩ። በአሁን ጊዜ ስዊድን፣ ዴንማርክና ፍርዌይ ተብለው ከሚጠሩት አገሮች አካባቢ የመጡትና ቫይኪንግ የሚባሉት የሰሜን ሰዎች ከ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ እስከ 10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ በምዕራብ አውሮፓ ችግር የፈጠሩ ነበሩ። በባሕር ሰላጤ ወይም በማንኛውም መርከብ ሊያሳልፍ በሚችል ወንዝ ዳርቻ የሚገኝ ማንኛውም ከተማ ወይም ገዳም ከእነዚህ የባሕር ላይ ወንበዴዎች ዝርፊያ መጋለጡን ማወቅ ነበረበት። አብዛኛዎቹ በመጨረሻ ላይ በእንግሊዝ አገር በመስፈር ከብዙ ውጊያዎች በኋላ ቀደም ብለው ወደ እንግሊዝ ከመጡት ከቅርብ ዘመዶቻቸው ከአንግሎሳክሶናውያን ጋር ተቀላቀሉ። በዚህም ሂደት ቀደም ባለው የጨለማ ዘመን በአየርላንድና በእንግሊዝ ተገንብቶ የነበረው ክርስቲያናዊ ባህል ተደመሰሰ። በፍርማንዲ ሰፍረው የነበሩት ሌሎች ቫይኪንጎች ወደ እንግሊዝ በ1066 በመሻገር በተዋጊው ዊሊየም መሪነት ጦርነት ሲከፍቱ፣ አንዳንዶቹ ምሥራቅ አውሮፓን ዘልቀው በመግባት የራሹያን መንግሥት መሠረት ጣሉ። ሌሎቹ ደግሞ በሲሲሊና በደቡብ ኢጣሊያ በመስፈር ለጊዜውም ቢሆን የፓፑን ሥልጣን በመፎካከር ቆዩ። ስላቮችና ማግያሮች በበኩላቸው በደቡባዊ መካከለኛው አውሮፓ ተስፋፋተው ነበር።

II. የካሮሊናውያኑ መንግሥት ያስገኘው ጠቀሜታዎች፡-

የካሮሊናውያን መንግሥት የወደቀበትን ምክንያትና የአወዳደቁ ፍጥነት አስቀድመን መመልከታችን ይህ መንግሥት በምዕራብ አውሮፓ ታሪክ ውስጥ ያስገኘውን ጠቀሜታ ሊሸፍንብን አይገባም። የፈረንሳይና የጀርመን መንግሥታት የወጡት ከዚህ መንግሥት ፍርስራሽ ውስጥ ነበር። ምንም እንኳን የጀርመን መንግሥት ኋላ ላይ እሆናለሁ ብሎ እንደተመኘው የሮምንና የካሮሊናውያንን ግዛት በማጠቃለል ዓለም አቀፋዊ መንግሥት የመሆን ምኞቱ እስከ 19ኛው ክፍለ ዘመን ባይሳካለትም፣ ብሔራዊ የሆነ የጀርመን መንግሥት ለማስተሳሰር በቅቷል። እንዲሁም የፍራንኮችንና የካሮሊናውያንን ስርወ መንግሥት ግን በ10ኛው ክፍለ ዘመን ለመውረስ በቅቶ ነበር። ሆኖም የቀድሞዎቹ የፍራንኮች ነገሥታት ፓፑን ለመርዳት ምንጊዜም ከጎኑ እንዳልቆሙ ያህል፣ የጀርመኑ መንግሥት ግን ቀንደኛው ጠላቱ በመሆን በፓፑ ኢፍሰንት 3ኛ ዘመን ሽንፈት እስከደረሰበት ጊዜ በጦርነት ላይ ቆየ።

የቻርለማኝ መንግሥት ከወደቀ በኋላም ቢሆን የጥንቱን የሮም ታላቅ መንግሥት እንደገና የመመሥረቱ አሳብ አልሞተም ነበር። የ10ኛው ክፍለ ዘመን የጀርመን ነገሥታት የንጉሠ ነገሥት መንግሥት ባህልን ከምዕራቡ ፍራንኮች በመውረስ ሥራ ላይ ስላዋሉት፣ በቀዳማዊ አቶ የተመሠረተው የጀርመኖች መንግሥት “ቅዱሱ የሮም መንግሥት” የመባል ስያሜ ለመቀዳጀት በቃ።

ቀደም ሲል እንደተመለከትነው፣ የካሮሊናውያኑ መንግሥት በምድር ላይ የመለኮት ወኪል ቤተ ክርስቲያን ናት ወይስ መንግሥት ነው? የሚለውን ውዝግብ አስነሥቶ ነበር። ይህ እግዚአብሔር ልዑላዊነቱን በውክልና የሰጠው ለፓፑ ወይንም ለንጉሠ ነገሥቱ የመሆኑ ጉዳይ ከቻርለማኝ መንግሥት የተወረሰ ችግር ነው። ከዚሁ ጋር የተያያዘ ፖፑ ወይስ ንጉሠ ነገሥቱ ማን የበላይ ሥልጣን ያለው መሆኑን ሌላ ጥያቄ አስከትሎ ነበር። ይህ ችግር በመካከለኛው ዘመናት በቤተ ክርስቲያንና በመንግሥት መካከል የነበረውን ግንኙነት መራራ አድርጎታል። እንዲሁም በሁለቱም መካከል የሥልጣን ትግል ለአያሌ መቶ ዓመታት ተፈጥሮ ነበር።

የታላቁ አቶ (962-73) እና የወራሾች ግዛት - በአቶ ስር የነበረው ግዛት (936-73) - በአቶ ወረራ የተስፋፋው ግዛት

ከሄንሪ ቀጥሎ በጀርመን ላይ የነገሠው ከ912-973 ዓ.ም. የኖረው ልጁ አቶ ሲሆን በ936 ዓ.ም. ወደ ሥልጣን መጣ። አቶ መሳፍንቶችን አገልጋዮቹ አድርጎ ከመጠቀሙም ሌላ የቤተ ክርስቲያንን ጉዳዮችን በበላይነት ለመመልከት እንዲያመቸው ጳጳሳትንና የመነኮሳት አለቆችን በጀርመን ውስጥ ባሉት አብያተ ክርስቲያን መርጦ ኃላፊነት ላይ አስቀመጣቸው። ይህ ሰው ጥረቱን ሁሉ በጀርመን ላይ ብቻ ለማድረግ ፈቃደኛ ቢሆን ኖሮ ኋላ የእንግሊዝ የፈረንሳይና የእስፔይን ነገሥታት እንዳቋቋሙት ዓይነት ጠንካራ ማዕከላዊ ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት ሊመሠረት ባላቃተውም ነበር። ነገር ግን ከኤልፕስ ባሻገር በቤተ ክርስቲያንና በመንግሥት ግንኙነት ብዙ መቶ ዓመታት ሲያወዛግቡ በቆዩ የጣሊያን ጉዳዮች ላይ በማተኮሩ የጀርመንን ሀብት ለዚህ ዓላማው አፈሰሰው። ወደኢጣሊያ በመዝመት የሮማውን ፓፕ ሀይል በመፈታተን ላይ የሚገኘውን ሌላ ኃይለኛ መሪ ለመዋጋት ተነሣ። በዚህ አድራጎቱም ፓፕ ዮሐንስ 12ኛው አቶን “የቅዱሱ የሮማ መንግሥት” ንጉሠ ነገሥት አድርጎ በ962 ዓ.ም. ቀባው። በዚህም ቻርለማኝና ቀደምም ሲል ሌሎች የሮም ነገሥታት እንዳደረጉት በአውሮፓ ህዝቦች ሁሉ ላይ የበላይ ሆኖ የሚቆጣጠር መንግሥት ተመሠረተ። ከሰሜን ባሕር ጀምሮ እስከ ኤድርያቲክ ባሕር ድረስ ያሉት የማዕከላዊ አውሮፓ አገሮች በሙሉ በአንድነት በዚህ በጀርመኑ “ቅዱሱ የሮም መንግሥት ስር” በመሆን በናፖሊዎን እስከተበታተኑ በ1806 ዓ.ም. ድረስ ቆዩ።

በሚቀጥሉት ሁለት መቶ አመታት የሮም የቤተ ክርስቲያን ኃላፊዎች አብዛኛዎቹ ደካማ ስለነበሩ፣ የጀርመን ነገሥታት ብዙ ጊዜ የኤልፕስን ተራሮች እያቋረጡ በመሄድ፣ ሕገ ወጥነትና ሥርዓተ አልበኝነትን ከማስወገዳቸውም ሰላምንና ጸጥታን ከማስፈኑ ተግባራቸው ጎን ለጎን የራሳቸውንም ፍላጎት በኢጣልያ ያስፋፉ ነበር። ለምሳሌ ሳልሳዊው አቶ በ996 ዓ.ም. ወደ ሮም በመግባት ከሮም ታላላቅ መሳፍንት መካከል አንዳንዶቹን ካስወገደ በኋላ የአክስቱ ልጅ የሆነውን ብሩኖን ፓፕ ጎርጎርዮስ 5ኛ አድርጎ አስመርጦታል። ይህ የጀርመን መሪዎች በኢጣልያ ቤተ ክርስቲያናት ጉዳይ ያለማቋረጥ ጣልቃ መግባት ውሎ አድሮ በንጉሠ ነገሥቱና በፓፓቹ መካከል ትግል ማስከተሉ አልቀረም። ይህም ትግል ፓፓ ኢኖሰንት 3ኛ በመጨረሻ ላይ የጀርመኑን ንጉሠ ነገሥት አዋርዶ እስካሸነፈበት ድረስ እንደቀጠለ ነበር።